

گزارش نظارت بر اجرای قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی. فرهنگی (مصوب ۱۳۹۸/۴/۱۲)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۸۹۶۸
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۳/۹

عنوان گزارش:

گزارش نظارت بر اجرای قانون حمایت از
مرمت و احیای بافت‌های تاریخی- فرهنگی (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲)

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

تهیه و تدوین کننده:

ندازرندیان

همکار خارج از مرکز:

احسان ایروانی

اظهار نظر کنندگان:

محسن بابایی، سعید شفیعا، محمدرضا عبدلی، علی فرنام، جلیل گلشن

ناظر علمی:

موسی بیات

صفحه آرا:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

نادیا عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. بافت‌های تاریخی- فرهنگی
۲. طرح ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی- فرهنگی
۳. حفاظت
۴. احیا
۵. وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

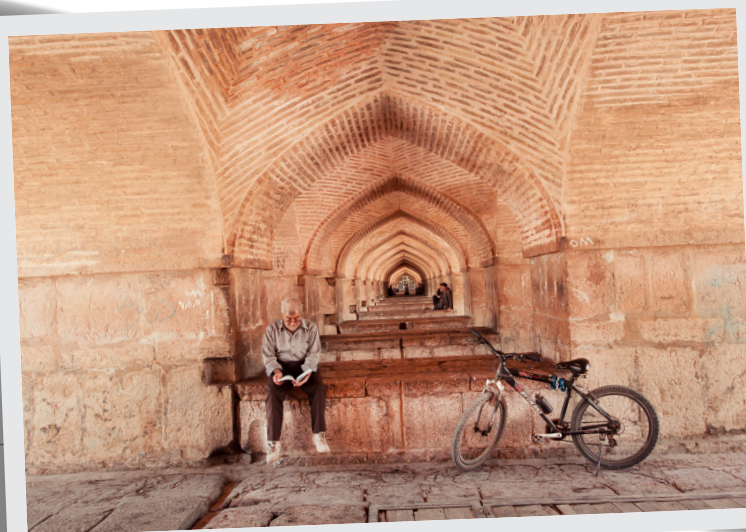

فهرست مطالب

۶	چکیده
۷	خلاصه مدیریتی
۸	مقدمه و بیان مسئله
۹	بررسی عملکرد هر یک از مواد قانون
۲۲	جمع بندی
۲۷	پیشنهادهای قانونی
۳۰	منابع و مأخذ
۳۱	پیوست ۱- هزینه کرد کالبدی در بافت تاریخی شهرها

فهرست جدول

۹	جدول ۱. برنامه، طرح و اهداف کمی حوزه میراث فرهنگی
۹	جدول ۲. خلاصه ارزیابی مفاد و عملکرد قانون «حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»

گزارش نظارت بر اجرای قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی، فرهنگی (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲)

چکیده

عمومی بناهای واجد ارزش ثبت و بیمه بناهای تاریخی ثبت شده نیز به نظر اقدام مؤثری انجام نشده است. ارجحیت دادن به منافع سازمانی به جای عمل به تکالیف مندرج در قانون توسط دستگاه‌های مکلف، عدم تصریح وظیفه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در امر نظارت و پیگیری اجرای تکالیف از دستگاه‌های مکلف در این قانون، عدم تدقیق شاخص سنجش و خلأ انجام ارزیابی دوره ای، پیش‌بینی نشدن اعتبارات لازم برای تکالیف مطرح در قانون، عدم تخصیص تفکیکی اعتبارات مربوطه میان بافت‌های تاریخی - فرهنگی بافت‌های فرسوده، نبود تعریفی مشخص از برخی واژگان در قانون حاضر و قوانین مربوطه، نبود هماهنگی کافی درون دستگاهی و بین دستگاهی، عدم تربیت نیروی انسانی متخصص به حد نیاز و کفایت در زمینه بافت‌های تاریخی، کمبود مهندسیین مشاور واجد صلاحیت به منظور تهیه طرح‌های ویژه بافت‌های فرهنگی - تاریخی، از جمله علل عملیاتی نشدن کامل این قانون به شمار می‌رود.

یکی از قوانین مهم در زمینه حفاظت از میراث فرهنگی، «قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۰۲) است. پس از گذشت حدود سه سال از تصویب این قانون، گزارش حاضر در تلاش است تا میزان عملیاتی شدن مفاد آن را مورد ارزیابی قرار دهد. در این میان، در خصوص برخی موضوعات نظیر تهیه، تصویب و اجرای طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی در شهرها و روستاها، نحوه رسیدگی به تخلفات داخل حریم آثار و محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی، دریافت اعتبارات از محل بافت‌های فرسوده و ناکارآمد به نسبت سهم مساحت، بهبود کیفیت زندگی ساکنان بافت‌های فرهنگی - تاریخی، تأمین هزینه‌های مربوط به آثار در اختیار دستگاه‌ها از محل اعتبارات خود و ... اگرچه اقداماتی صورت پذیرفته است اما هنوز فاصله قابل توجهی با حد مطلوب و مورد انتظار قانونگذار احساس می‌شود. در محورهای نظیر آموزش‌های تخصصی در زمینه این بافت‌ها، قبول اسناد مالکیت بنای تاریخی به عنوان وثیقه بانکی، اعلام

و از سوی دیگر، از جحیت دادن به بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی بر بافت‌های تاریخی - فرهنگی در مرحله اجرا، موجبات محقق نشدن آن را فراهم آورده است. در زمینه تسهیلات نیز سازوکار منطبق و متناسب با بافت‌های تاریخی - فرهنگی در قیاس با سایر بافت‌های ناکارآمد تعبیه نشده است.^۱

یکی از موضوعات حائز اهمیت که همواره مورد مطالبه ساکنین بافت‌های تاریخی - فرهنگی می‌باشد، **بهبود کیفیت زندگی** در بافت‌های تاریخی - فرهنگی است. این در حالی است تصویر مشخصی از عملکرد تکلیف تعریف شده در ماده (۹) در دسترس نیست. علاوه بر این ابهام در نگارش قانون نظیر عدم تعریف شاخص برای «ارتقا کیفیت زندگی» اجرای قانون را دشوار می‌کند.

تصویر واضحی از میزان آرای منجر به «قلع و قمع» در بافت‌های تاریخی کشور (موضوع ماده (۱۰)) موجود نیست. استعلام صورت گرفته نیز حکایت از این موضوع دارد که بسیاری از **آرای قلع و قمع** (چه در بافت تاریخی و چه در سایر بافت‌ها) نیز اجرایی نمی‌شوند.

یکی از موضوعات و دغدغه‌های مردمی در زمینه‌های بافت‌های تاریخی - فرهنگی، چگونگی «**جبران محدودیت‌ها**» در این گونه بافت‌هاست (موضوع ماده (۱۱)). در این میان، مواردی همچون عدم تصریح دستگاه‌های مکلف در قانون، ابهام در خصوص محدودیت‌های اعمال شده، ابهام در خصوص اقدامات قابل اجرا برای جبران محدودیت‌ها، نبود ضمانت اجرایی و عدم تعریف منابع مالی موجب شده است تا در این زمینه اقدام قابل توجهی صورت نپذیرد.

معافیت از هزینه‌های مربوط به تغییر کاربری، مرمت و بازسازی (موضوع ماده (۱۲)) از جمله مشوق‌هایی است که در قانون مورد بحث برای بافت‌های تاریخی - فرهنگی در نظر گرفته شده است. اگرچه در دفترچه عوارض قانونی برخی شهرداری‌ها نظیر کرمان، شیراز، یزد، فردوس و اردکان به صراحت بر این معافیت‌ها تأکید شده است اما عملکرد مشخصی به تفکیک تمامی شهرها در این خصوص موجود نیست.

بخشی از **میراث ثبت شده** یا واجد ارزش تاریخی - فرهنگی کشور در **دست دستگاه‌های اجرایی** می‌باشند. ماده (۱۳) قانون مورد بررسی، پژوهش، حفاظت و مرمت این آثار را به دستگاه‌های که آنها را در اختیار خود دارند محول کرده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که دستگاه‌های مورد بحث به صورت سلیقه‌ای در خصوص این تکلیف عمل کرده‌اند؛ برخی به حفاظت از این آثار و برخی به امتناع از هزینه‌کرد در این خصوص مبادرت ورزیده‌اند.

بر اساس ماده (۱۴) قانون، **شهرداری‌ها** باید بافت‌های تاریخی - فرهنگی را در **اولویت تخصیص بودجه‌ای** خود قرار دهند. در ابلاغیه بخشنامه بودجه سالانه به شهرداری‌ها این موضوع مورد توجه قرار گرفته است اما

نظر به جایگاه نظارتی مجلس شورای اسلامی، بررسی میزان عملیاتی شدن قوانین و مقررات مصوب یکی از الزامات حکمرانی مطلوب به شمار می‌رود. در این میان، یکی از قوانین حمایتی مهم در زمینه میراث فرهنگی «**قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی**» (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲) است؛ که در آن تکالیف متعددی برای دستگاه‌های مربوطه بر شمرده شده است. در گزارش حاضر نظر به برگزاری جلسات متعدد برگزار شده و استعلام از دستگاه‌های مکلف در قانون، میزان عملیاتی شدن/نشدن تکالیف و دلایل آن مورد بررسی قرار گرفته است. اهم نکات استخراجی به این شرح است:

هنوز توافقی در میان دستگاه‌های مکلف (وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی) در خصوص تهیه «**چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی**» به وجود نیامده است (موضوع ماده (۲)).

در تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده‌های بافت‌های تاریخی - فرهنگی واقع در نواحی شهری و روستایی، موضوع ماده (۳) موفقیت‌چندانی حاصل نشده است؛ چنانچه از ۱۶۸ شهر مصوب شورای عالی معماری و شهرسازی (مورخ ۱۳۹۶/۰۲/۲۵) دارای بافت‌های فرهنگی - تاریخی فقط در ۹ شهر به مرحله امضا قرارداد رسیده‌اند. در محدوده‌های روستایی نیز تاکنون طرح‌هایی با عنوان «**طرح ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی**» تهیه، تصویب و اجرا نشده است. بحث‌های مرتبط با **آموزش و تربیت نیروی انسانی** (موضوع مواد ۴ و ۵) نیز به سرانجام نرسیده است. در این خصوص پیگیری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی از دستگاه‌های مکلف در قانون، ضروری است.

تهیه **نظام فنی و اجرایی اختصاصی** مربوط به بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی یکی از تکالیف مهم مورد اشاره در این قانون به شمار می‌رود (موضوع ماده ۶). تهیه این نظام نامه، طی قرارداد به شماره ۹۹۲۷۰۰/۳۳۷۶۴ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۳۰ به دانشگاه شهید بهشتی واگذار شده و مراحل نهایی آن مورد پیگیری است.

اگرچه در ماده (۷) قانون بر **پذیرش اسناد مالکیت بناها** مربوط به بناهای ثبت شده به عنوان **وثیقه اخذ تسهیلات** مرمت و احیا تأکید شده است؛ ولی تاکنون سازوکاری برای اجرای این ماده در نظر گرفته نشده است.

ماده (۸) قانون به **در نظرگیری تخصیص اعتبارات، تسهیلات و امتیازات** به نسبت سهم از مساحت بافت‌های ناکارآمد تأکید دارد. موضوعی که از یک سو، عدم تفکیک سهم اعتبارات بافت‌های تاریخی - فرهنگی از مجموع اعتبارات بافت‌های ناکارآمد در بودجه‌های سنواتی

۱. در حال حاضر وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و وزارت راه و شهرسازی در پی تصویب مصوبه‌ای در شورای پول و اعتبار در این خصوص هستند.

ایجاد ساختارهای اداری مناسب بافت‌های فرهنگی - تاریخی در **شهرداری‌های** شهرهای دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی (موضوع ماده (۱۶)) موضوع دیگری است که با وجود گذشت حدود سه سال از تصویب قانون، هنوز اجرایی نشده است. تکلیف ماده (۱۷) قانون مبنی بر الزام دولت به **بیمه بناهای تاریخی ثبت شده**، تاکنون اجرایی نشده است. در این خصوص «تدابیر و اقدامات لازم» مورد انتظار از دولت جهت بیمه بناهای تاریخی ثبت شده دارای ابهام است.

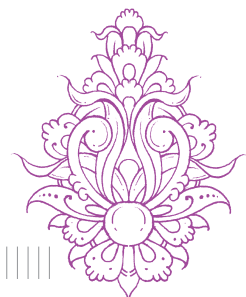
در خصوص میزان هزینه کرد یا اولویت‌دهی هر شهرداری در این زمینه، به تفکیک شهرها اطلاعات کاملی در دست نیست. **اعلام بناهای واجد ارزش** برای ثبت در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط (موضوع ماده (۱۵)) تاکنون محقق نشده است. اهمیت موضوع از آنجا است که از یک سو اطلاع‌رسانی عمومی در این خصوص، موجبات رعایت حقوق عامه و از سوی دیگر جریان‌سازی مطالبه‌گری عمومی را فراهم می‌آورد.

مقدمه و بیان مسئله

بافت‌های تاریخی - فرهنگی در داخل شهرها و روستاها از جمله سرمایه‌های ملی یک کشور و پیام‌آور فرهنگ یک ملت به‌شمار می‌روند. این در حالی است که در سال‌های اخیر، روند شتابان توسعه شهرها و وسوسه سوداگران املاک و مستغلات موجب تخریب فزاینده این بافت‌ها در فضاهای شهری شده است. این جریان با غلبه استدلال هزینه‌بر بودن نگهداری از بافت‌های تاریخی - فرهنگی و عدم توجه‌پذیری اقتصادی حفظ این گونه بناها در مقابل بازسازی آنها، تشدید شده است. این در حالی است که بافت‌های یاد شده نه تنها از منظر هویت ملی حائز اهمیت است از منظر اقتصادی نیز می‌توانند به آورده‌هایی مثبت منتج شوند. در سال‌های اخیر نمونه‌هایی در داخل کشور در شهرهایی نظیر یزد، کاشان و اصفهان شاهدهی بر این مدعا هستند. احیا و مرمت بناهای قدیمی که در وهله اول به نظر هزینه‌بر بوده اما با سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از آنها در قالب کاربری‌هایی همچون اقامتی - پذیرایی به محلی برای درآمدزایی اقتصادی تبدیل شده‌اند. این موارد را می‌توان نمونه‌هایی موفق از حفظ و کاربری بافت‌های تاریخی دانست که از یک سو حفاظت از میراث فرهنگی منجر شده و از سوی دیگر موجبات اشتغال‌زایی، درآمدزایی، جلوگیری از مهاجرت جمعیت و حیات‌بخشی به آن را فراهم ساخته است.

در فضای روستاها نیز وضعیت به همین منوال است. این بافت‌ها که سبک زندگی ایرانی و فرهنگ روستایی - کشاورزی به‌شمار می‌روند از این جهت حائز اهمیت می‌باشند. در سال‌های اخیر به دلیل مهاجرت به شهرها و ساخت‌وسازهای جدید با تهدید جدی روبرو هستند. در مقابل نمونه‌هایی از حفاظت و بهره‌برداری از این گونه بافت‌ها در کشور موجود است؛ روستاهایی همچون نیاسر، ماسوله، اورامان و ... بافت‌هایی که احیا و بهره‌برداری از آن موجب شده است نه تنها این میراث ملی حفظ شود بلکه تا حدودی به جریان مهاجرت معکوس، توانمندسازی روستایی، بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی، رونق گردشگری و ... نیز منجر شود.

از این جهت، حفاظت از بافت‌های تاریخی - فرهنگی در هر دو حیطه شهری و روستایی حائز اهمیت است. در این میان، اجرای قوانین حمایتی در حفظ این گونه از بافت‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی داشته باشد. یکی از این قوانین، قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی است که در سال ۱۳۹۸ به تصویب رسید. از این جهت، با وجود گذشت حدود سه سال از تصویب قانون مذکور، ارزیابی عملکرد هر یک از دستگاه‌های مکلف و آسیب‌شناسی فعالیت‌های انجام شده در راستای وظیفه‌نظارتی مجلس ضروری به نظر می‌رسد. اخبار منتشر شده مبنی بر تشدید تخریب‌ها و آسیب‌ها در بافت‌های فرهنگی - تاریخی می‌تواند اهمیت این موضوع را دوچندان کند. در این میان، علاوه بر ارزیابی عملکرد هر یک از تکالیف قانون مورد نظر، سعی شد تا ایرادات و نواقص وارد بر متن قانون نیز که اجرایی‌سازی آن را دشوار کرده، شناسایی شود.

بررسی عملکرد هر یک از مواد قانون

ماده (۱)

اصطلاحات به کار رفته در این قانون دارای معانی مشروح ذیل است:

- (الف) حفاظت:** به معنای کلیه فعالیت‌های پسینی و پیشینی در خصوص پاسداری از ارزش‌های مادی است همچون بناهای تاریخی.
- (ب) مرمت:** عملیات تخصصی و همه جانبه (کمی و کیفی) است که هدف آن حفظ، بیان و آشکار کردن ارزش‌های تاریخی، فرهنگی و زیبایی شناختی یک اثر با لحاظ اصالت و یکپارچگی آن است و مراحل گوناگونی اعم از تداوم، تثبیت و استحکام بخشی تا بازگردانی وضعیت موجود به وضعیت اصیل و پایدار را شامل می‌شود.
- (پ) احیا:** فرآیندی هدفمند از مجموعه اقدامات را شامل می‌شود که به منظور حفاظت و ارتقای کیفی با حفظ اصالت و یکپارچگی در بافت‌های تاریخی - فرهنگی انجام می‌شود.
- (ت) مینانت:** به معنای کلیه فعالیت‌های پسینی و پیشینی در خصوص پاسداری از ارزشهای معنوی است همچون ارزشهای بناهای معنوی که مربوط به تاریخ و فرهنگ یک کشور باشد.
- (ث) حریم بنا:** نواحی اطراف یک اثر فرهنگی، تاریخی، طبیعی ملی یا جهانی که همراه با ضوابط و مقررات قانونی با هدف محافظت مؤثر از آن اثر و حمایت‌های قانونی به‌عنوان لایه‌های حفاظتی (منظری، ساختاری، عملکردی) بر روی نقشه، مشخص می‌شود.
- (ج) محدوده بافت:** محدوده یک منطقه تاریخی و فرهنگی ثبت شده که همراه با ضوابط و مقررات قانونی با هدف محافظت مؤثر از آثار فرهنگی، تاریخی، طبیعی ملی یا جهانی موجود در آن منطقه و حمایت‌های قانونی به‌عنوان لایه‌های حفاظتی (منظری، ساختاری، عملکردی) بر روی نقشه، مشخص می‌شود.
- (چ) کاربری متناسب:** حفظ و ارتقای هویت و ارزش‌های اثر با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و مزیت‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی و همچنین اجتماعی - اقتصادی آن برای پاسخگویی به نیازهای معاصر وفق ضوابط و مقررات و قوانین ناظر به موضوع.
- (ح) طرح ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی:** طرحی است که با توجه به ویژگی، ظرفیت و مزیت تاریخی، فرهنگی و طبیعی بافت تاریخی - فرهنگی شهر و روستا با هماهنگی و همکاری نزدیک کلیه دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان در مقیاس کل تا جزء به همراه طرح مدیریتی مربوطه ارائه شده و تکالیف همه دست‌اندرکاران در آن روشن باشد. در این طرح علاوه بر تنظیم روابط این بخش از شهر و روستا با سایر تقسیمات شهری و روستایی، زمینه‌های توسعه هماهنگ شهری و روستایی مدنظر قرار می‌گیرد.
- (خ) حمایت:** بسترسازی مناسب برای توانمندسازی مالکان و بهره‌برداران و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان بافت‌های تاریخی - فرهنگی.
- (د) سازمان:** سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.

طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی «شامل چه مواردی است. این امر موجب شده است تا وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی در خصوص «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» (مورخ ۱۳۹۹/۱۰/۲۱) را معادل چارچوب مزبور برشمرد. در مقابل وزارت راه و شهرسازی مدعی است که این چارچوب تاکنون ارائه نشده است و «چارچوب طرح‌های ویژه» باید مواردی فراتر از «چارچوب شرح خدمات» را دربرگیرد. این در حالی است که تدقیق این موضوع در قسمت تعاریف می‌توانست از بروز اختلاف احتمالی جلوگیری کند.

در ماده (۱) قانون مورد ارزیابی، سعی شده است اصطلاحات یا واژگان خاصی که در قانون مورد استفاده قرار گرفته، تعریف شود. با این وجود خلأ تعریف برخی عبارات دیگر نظیر «کیفیت زندگی»، «حقوق مالکانه»^۱ و «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» که مسبوق به سابقه نبوده و در متن قانون حاضر به کار رفته‌اند، ملموس است. این خلأ در آنجایی بیشتر احساس می‌شود که در اجرای مواد قانون، دستگاه‌ها از وظایف خود به دلیل روشن نبودن مفاهیم سرباز می‌زنند.

به‌عنوان مثال در زمینه «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» قانونگذار تصریح نکرده که «چارچوب

۱. البته تعریف موضوعاتی همچون «حقوق مالکانه» دارای پیچیدگی‌های زیادی است که تدوین قانونی مستقل را می‌طلبد.

بند «الف» ماده (۲)

به منظور حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی، سازمان مکلف است:
الف) با همکاری وزارتخانه‌های راه و شهرسازی، کشور و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی حداکثر ظرف مدت ۶ ماه پس از تصویب این قانون نسبت به تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی (از جمله تعیین حریم‌ها) با رویکرد صیانت از ارزش‌های تاریخی - فرهنگی و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان این محدوده‌ها با رعایت حقوق مالکانه و در چارچوب قوانین و مقررات ذی‌ربط اقدام کند.

تهیه «تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» از ابتدای امر را مورد توجه قرار دهد.
نکته حائز اهمیت در خصوص چارچوب شرح خدمات مصوب شده، نادیده گرفتن بافت‌های تاریخی - فرهنگی موجود در نواحی روستایی است. آن‌گونه که از صدر مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی در سال ۱۳۹۹ در خصوص «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» بر می‌آید تنها وزارت راه و شهرسازی و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در تهیه این چارچوب دخالت داشته‌اند و بنیاد مسکن - به عنوان دستگاه همکار در ماده (۲) - مشارکت نداشته است. از این رو، در اصلاح یا تدوین چارچوب جدید باید نظرات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و شرایط خاص حاکم بر بافت‌های فرهنگی - تاریخی روستایی نیز لحاظ شود.
علاوه بر این، بر اساس متن ماده مورد بحث، «تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» باید با «ارتقای کیفیت زندگی ساکنان این محدوده‌ها با رعایت حقوق مالکانه» همراه باشد. این در حالی است که مفهوم «کیفیت زندگی» و «حقوق مالکانه» در قانون تعریف نشده و دارای ابهام است. به عبارتی، روشن نبودن آنچه به عنوان ارتقای کیفیت زندگی و حقوق مالکانه یاد می‌شود و ابعاد مختلف مترتب موجب شده است تا دستگاه‌های موظف به سهولت از آن تخطی و از مسئولیت قانونی خود سر باز زنند. در این راستا، ضرورت دارد علاوه بر اینکه این عبارات در ماده (۱) تعریف شود، شاخص‌هایی برای بهبود کیفیت زندگی ساکنان و رعایت حقوق مالکانه تدوین و ابلاغ شود تا بر اساس این شاخص‌ها طرح‌های ویژه تهیه، تصویب، اجرا و پایش ارزشیابی شوند.

وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و وزارت راه و شهرسازی با همکاری یکدیگر چارچوبی با عنوان «شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» را تهیه و در مورخ ۱۳۹۹/۱۰/۲۱ به تصویب شورای عالی معماری و شهرسازی رسانده‌اند. به عقیده وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی این چارچوب را می‌توان همان «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» مورد اشاره در متن قانون دانست. این در حالی است که بنا به نظر متولیان امر در وزارت راه و شهرسازی، هنوز چارچوب مورد نظر ماده (۲) قانون ارائه نشده است و چارچوب تعریف شده تنها در ارتباط با شرح خدمات این طرح‌هاست. به زعم ایشان، تا مادامی که وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به وظیفه خود در ماده (۲) قانون عمل نکنند اجرایی شدن ماده (۳) (موضوع تهیه و تصویب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی) امکان‌پذیر نخواهد بود. به عبارتی، اجرای ماده (۲) پیش‌نیاز تحقق ماده (۳) به شمار می‌رود. در این میان، موضوعی که موجب بروز این اختلاف شده است نبود تعریفی واحد و مشترک میان دو وزارتخانه مزبور در خصوص مفهوم «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» است. این مهم باید پیشتر و در هنگام تدوین قانون در ماده (۱) - قسمت تعاریف - تدقیق می‌شد.

با توجه به وضعیت پیش آمده و به منظور سرعت بخشی به اجرای قانون، توافق بین دستگاهی می‌تواند راهگشا باشد. این توافق می‌تواند در راستای اصلاح «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» و پذیرش آن به عنوان «تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» بوده یا الزام به تسریع

۱. در این مصوبه آمده است که:

۱. طرح‌های ویژه حفاظت و احیا، وفق موارد تصریح شده در قانون، با رویکرد صیانت از ارزش‌های تاریخی - فرهنگی و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان این محدوده‌ها با رعایت حقوق مالکانه و سایر حقوق قانونی و شرعی، با توجه به ویژگی، ظرفیت و مزیت تاریخی، فرهنگی و طبیعی بافت تاریخی - فرهنگی شهر و روستا، با هماهنگی و همکاری نزدیک کلیه دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان در مقیاس کل تا جزء به همراه طرح مدیریتی مربوطه تهیه شده و تکالیف همه دست‌اندرکاران در آن روشن شود.
۲. رعایت مفاد مصوبه شماره ۳۰/۱۱۱۰۹۴ مورخ ۱۳۹۶/۳/۱۰ شورای عالی شهرسازی و معماری در مورد «رویکردهای کلی حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» و کلیه ضوابط و الزامات حفاظت و احیای محدوده‌های تاریخی - فرهنگی در تهیه طرح‌های ویژه و کلیه طرح‌های تفصیلی در دست تهیه برای محدوده‌های تاریخی - فرهنگی الزامی است.
۳. با توجه به مفاد ماده (۳) «قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» و نظر به ضرورت بررسی نتایج تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیا، توسط شورای عالی شهرسازی و معماری، مرجع نهایی تصویب طرح‌های مذکور «شورای عالی شهرسازی و معماری» تعیین می‌شود.
۴. ضروری است در فرآیند تهیه، بررسی و تصویب طرح‌های مذکور و با توجه به تجارب موفق و ناموفق پیشین در تهیه طرح‌های محدوده‌های تاریخی، چالش‌ها و موانع محتوایی و رویه‌ای حفاظت و احیای محدوده‌های مذکور، توسط کمیته فنی سه شورای عالی شهرسازی و معماری، مورد رصد و تحلیل قرار گرفته و پیشنهادهای اصلاحی و تکمیلی به شورای عالی شهرسازی و معماری ارائه شود.

۲. در صورت عدم موافقت دستگاه‌ها بر پذیرش «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» به عنوان «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» و ضرورت تدوین چارچوب جدید و مورد توافق.

بند «ب» ماده (۲)

ب) ظرف مدت یک سال پس از تصویب این قانون، دستورالعمل‌های مورد نیاز برای مدیریت بهره‌برداری، نگهداری و پشتیبانی بناها، اماکن و بافت‌های تاریخی - فرهنگی با اولویت واگذاری فعالیت‌ها به بخش غیردولتی را تهیه و ابلاغ کند.

دستورالعمل‌های مورد اشاره در این بند پس از گذشت حدوداً سه سال از ابلاغ قانون، هنوز تهیه نشده است.

ماده (۳)

وزارت راه و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مکلفند با همکاری سازمان و شهرداری‌ها در مدت پنج سال پس از تصویب این قانون نسبت به تهیه، تصویب و اجرای طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی حسب مورد از طریق شورای عالی شهرسازی و معماری یا کمیسیون‌های ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن اقدام کنند.

«بازسازی و نوسازی»، ظرافت‌های مرتبط با احیا و مرمت بافت‌های تاریخی - فرهنگی و منفعت ظاهری بیشتر تخریب و ساخت مجدد نسبت به حفظ بناهای تاریخی، موجب شده است تا رویکرد دستگاه‌های ذی‌نفع بیشتر به سمت بازسازی و نوسازی تا حفظ و احیا این بافت‌ها سوق پیدا کند.

عدم هماهنگی کافی بین بخش‌های اداری مسئول وزارت راه و شهرسازی در اجرایی‌سازی این ماده: وزارت راه و شهرسازی به صراحت در این ماده به‌عنوان یکی از دستگاه‌های مکلف در تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی مورد اشاره قرار گرفته است. از این جهت هماهنگی هر چه بیشتر میان دفتر «ترویج معماری، طراحی شهری و بافت‌های واجد ارزش» (تهیه‌کننده طرح‌ها) با «شرکت بازآفرینی شهری ایران» (طراح، مجری و تأمین‌کننده اعتبارات مالی مورد نیاز برای اجرای قانون حاضر براساس ماده (۸)) به‌عنوان متولیان اصلی در ساختار وزارت راه و شهرسازی ضروری است. در این میان، دفتر «ترویج معماری، طراحی شهری و بافت‌های واجد ارزش» عدم دسترسی به اعتبارات کافی برای تهیه طرح‌های ویژه مزبور را مانعی برای تحقق قانون برمی‌شمرد این در حالی است که «شرکت بازآفرینی شهری به منابع مالی کافی» به اعتبارات کافی در این خصوص دسترسی دارد.

عدم تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز و کمبود مهندسين مشاور صاحب صلاحیت کافی در زمینه حفاظت، احیا و مرمت بافت‌های فرهنگی - تاریخی؛ ۷ مهندس مشاور در کشور می‌توانند تهیه این طرح‌ها را برعهده گیرند.^۳ در این میان، یکی از علل عدم ورود مهندسين مشاور به موضوع بافت‌های تاریخی - فرهنگی و دریافت رتبه مربوطه، نبود تضمین تعریف طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی و بازار کار در زمینه این بافت‌هاست.

همان‌گونه که پیشتر اشاره شد، تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده‌های بافت‌های تاریخی - فرهنگی برای هر دو محدوده شهری و روستایی قابل تعریف است:

■ **عملکرد در مناطق شهری:** براساس بررسی‌های انجام شده، در خصوص محدوده‌های شهری، از میان ۱۶۸ شهر مصوب دارای بافت‌های فرهنگی - تاریخی در کشور - پس از گذشت حدود سه سال از پنج سال در نظر گرفته شده در قانون - قرارداد ۹ شهر به مرحله «امضا قرارداد» رسیده است.^۴ باید توجه داشت که رقم یاد شده نیز فقط در خصوص شهرهای دارای مصوبه است و عملکردی در سایر شهرهای دارای بافت‌های فرهنگی - تاریخی غیر مصوب در دست نیست. موارد ذیل را می‌توان به‌عنوان برخی از علل عملیاتی نشدن این تکلیف در مناطق شهری دانست.

عدم وفاق در خصوص چارچوب حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی؛ همان‌گونه که در نقد و بررسی ماده (۲) مورد اشاره قرار گرفت، تفاهمی بین دستگاه‌های اجرایی مربوطه بر سر تدوین یا عدم تدوین «چارچوب تهیه طرح‌ها» و همچنین محتوای آن، صورت نپذیرفته است. این موضوع از آن جهت که مقدم بر تهیه طرح‌هاست، حیاتی است. به عبارتی، وجود و استناد به چارچوب تهیه طرح‌های ویژه از الزامات اولیه تهیه چنین طرح‌هایی به شمار می‌رود.

در اولویت نبودن بافت‌های تاریخی - فرهنگی در طرح‌های بازآفرینی: تعلل در تهیه طرح‌ها پس از گذشت بیش از نیمی از زمان تعریف شده در قانون (حدود سه سال)، خود نشان از عدم پیگیری کافی و تعلل از سوی دستگاه‌های مکلف دارد. این امر لزوم تغییر نگرش‌ها در اولویت‌دهی به احیا بافت‌های فرهنگی - تاریخی در مقابل بازسازی و نوسازی را پررنگ می‌کند. به عبارتی، مواردی همچون طولانی بودن «احیا و مرمت» در مقایسه با

۱. مستند به پاسخ وزارت راه و شهرسازی به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس با شماره نامه ۳۴۰/۱۳۲۲۳۰ مورخ ۱۴۰۱/۰۸/۱۷.

۲. این شهرها شامل سنقر، ارومیه، تبریز، نابین، زنجان، اردبیل، همدان، زواره و میامی هستند.

۳. مسلماً این تعداد مهندس مشاور کفاف حتی ۱۶۸ شهر دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی مصوب را نیز نخواهند داد.

۴. مستند به صحبت‌های «مدیر کل ترویج معماری، طراحی شهری و بافت‌های واجد ارزش» وزارت راه و شهرسازی در جلسه برگزار شده در مرکز پژوهش‌ها در تاریخ ۱۴۰۱/۰۸/۱۸.

هستند. این در حالی است که قانونگذار این موضوع را تدقیق نکرده و از این رو، مشخص نیست که آیا این طرح‌ها هم‌عرض یکدیگر بوده یا طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی واقع در مناطق روستایی طرح بالادستی دو طرح دیگر است. از این رو، موضوع نیاز به شفاف‌سازی بیشتری دارد.

- عدم تدقیق مرجع تصویب «طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستا»؛ براساس متن ماده (۳) قانون، بنیاد مسکن مکلف شده با همکاری وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های فرهنگی - تاریخی موجود در مناطق روستایی را تهیه و پس از تصویب در مرجعی صاحب صلاحیت، اجرا کند. با وجود اینکه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران و کمیسیون ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری به‌عنوان دو مرجع تصویب‌کننده طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی تعیین شده‌اند، در حالی که قانونگذار صراحتاً مشخص نکرده است که طرح‌های ویژه مناطق روستایی باید توسط کدام مرجع بررسی و تصویب شود؟! ابهام این موضوع از آنجا بیشتر نمایان می‌شود که ماهیت فعالیت مراجع تصویب‌کننده یاد شده، بیشتر در ارتباط با فعالیت‌های مناطق شهری است و ارتباط چندانی با مسائل خاص مناطق روستایی پیدا نمی‌کند.^۱

علاوه بر این، ارتباط مأموریت‌های بنیاد مسکن - که در اساسنامه‌اش ذکر شده است^۲ - با تهیه و اجرای طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های فرهنگی - تاریخی روستایی، محل سؤال است. اینکه آیا این نهاد از ظرفیت تخصصی مورد نیاز و دغدغه کافی برای رسیدگی به این گونه طرح‌ها را دارد یا خیر؟!

بر این اساس، ایجاد یک ساختار ترکیبی نظیر کمیسیون استانی شامل ریاست سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان (به‌عنوان رئیس کمیسیون)، رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان، رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان و یک نفر عضو هیئت علمی دارای تخصص در زمینه‌های توسعه روستایی یا گردشگری روستایی می‌تواند کمک‌کننده باشد.

- عدم تدقیق شاخص‌های شناسایی بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی و نبود مصوبه‌ای متفن در خصوص روستاهای برخوردار از بافت‌های مذکور؛ برخلاف حوزه‌های شهری که به صورت مشخص ۱۶۸ شهر را به‌عنوان شهرهای دارای بافت‌های فرهنگی - تاریخی انتخاب

در این میان، به‌منظور تقویت مهندسین مشاور فعال در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی اقدامات اساسی ذیل باید مورد توجه قرار گیرد:

الف) توافق میان جامعه مهندسین مشاور با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به منظور هماهنگی میان میزان عرضه و تقاضا برای انجام این گونه از طرح‌ها می‌تواند کمبود مهندس مشاور متخصص در زمینه بافت‌های فرهنگی - تاریخی را مرتفع کند.

ب) تربیت نیروی انسانی متخصص در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی؛ باید توجه داشت که متخصصین در این گونه طرح‌ها نه تنها باید به مسائل مترتب بر تک بناها واقف بوده بلکه باید از دانش، آگاهی و مهارت کافی در زمینه مسائل بافت‌های تاریخی - فرهنگی نظیر رفع معضلات ترافیک در بافت، سازماندهی فاضلاب و ... برخوردار باشند. ظرفیت پیگیری این موضوع در مواد (۴) و (۵) همین قانون مورد توجه بوده است؛ تکالیف قانونی که تاکنون خروجی نداشته‌اند.

ج) تعریف دوره‌های ادواری در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی برای مهندسان مشاور فعال در این زمینه و منوط کردن اخذ پایه یا افزایش رتبه به شرکت در این دوره‌ها.

اما نکته قابل تأملی که نه در متن قانون و نه در فرایند اجرای آن مورد توجه قرار نگرفته است، مسئله ارتباط میان «طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی» با طرح‌های جامع و تفصیلی در مناطق شهری است. اهمیت این موضوع از آنجایی است که با اجرایی شدن طرح‌های «ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی» احتمال بروز اقدامات موازی و حتی مداخل در مناطق شهری وجود دارد. از این رو، تدقیق این ارتباط را می‌توان در «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» (موضوع ماده (۲)) پیگیری کرد.

عملکرد در مناطق روستایی: طبق بررسی‌ها و جلسات برگزار شده، تاکنون طرحی با عنوان «طرح ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» در مناطق روستایی تهیه، تصویب و اجرا نشده است. تهیه این گونه طرح‌ها نیازمند مقدمات و الزاماتی بوده است که محقق نشد. - عدم تدقیق جایگاه «طرح ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستا» در مقایسه با طرح‌های مشابه دیگر موجود؛ طرح‌هایی نظیر طرح‌های هادی روستاهای هدف گردشگری و طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی به نظر از لحاظ ماهیت دارای شباهت‌هایی با طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی

۱. وظایف شورای عالی معماری و شهرسازی براساس ماده (۲) «قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران» به شرح ذیل است:

۱. بررسی پیشنهادهای لازم در مورد سیاست کلی شهرسازی برای طرح در هیئت وزیران.
۲. اظهار نظر نسبت به پیشنهادهای و لوایح شهرسازی و مقررات مربوط به طرح‌های جامع شهری که شامل منطقه‌بندی - نحوه استفاده از زمین - تعیین مناطق صنعتی - بازرگانی - اداری - مسکونی - تأسیسات عمومی - فضای سبز و سایر نیازمندی‌های عمومی شهر است.
۳. بررسی و تصویب نهایی طرح‌های جامع شهری و تغییرات آنها خارج از نقشه‌های تفصیلی.
۴. تصویب معیارها و ضوابط و آیین‌نامه‌های شهرسازی.
۲. وظیفه کمیسیون ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری (اصلاحیه ۱۳۸۹)، براساس همین ماده «بررسی و تصویب طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات آنها در هر استان» است.
۳. به مواد (۲) تا (۸) قانون اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی (مصوب ۱۳۶۶) مراجعه کنید.

«چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» برای مناطق روستایی دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی تعریف نشده است بلکه «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» ابلاغیه نیز در انطباق با ماهیت روستاها نیست. به عبارتی در متن این چارچوب هیچ‌گونه تمایزی در برخورد با یک بافت فرهنگی - تاریخی روستایی در قیاس با بافت فرهنگی - تاریخی شهری در نظر گرفته نشده و اثری از مشارکت بنیاد مسکن در تهیه این چارچوب به چشم نمی‌خورد.

و مصوب کرده‌اند تاکنون برای حوزه‌های روستایی مصوبه‌ای از سوی مراجع ذی صلاح ابلاغ نشده است.

کافی نبودن تعداد مهندس مشاور متخصص در زمینه بافت‌های فرهنگی - تاریخی؛ از دیگر دلایلی که برای محقق نشدن تکلیف ماده (۳) بیان می‌شود، نبود شرکت‌های مهندس مشاور صاحب صلاحیت برای تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های فرهنگی - تاریخی شهری و روستایی به خصوص روستایی است.

نبود چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی؛ همان‌گونه که در ذیل ماده (۲) شرح داده شد، نه تنها

تبصره ماده (۳)

رعایت حقوق مالکانه مردم و سایر حقوق قانونی و شرعی در اجرای مواد (۲) و (۳) این قانون الزامی است.

بافت‌های تاریخی - فرهنگی تدقیق نشده است. این امر تحقق تبصره مورد بحث را با چالش روبه‌رو می‌کند.

یکی از موضوعاتی که سبب می‌شود تا اجرایی شدن قانون با مشکلاتی همراه باشد نبود تعریفی دقیق از واژگان به کار رفته در قانون است. همان‌گونه که اشاره شد تاکنون در قوانین موجود «حقوق مالکانه» در بستر

ماده (۴)

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است با استفاده از امکانات موجود نسبت به آموزش و تربیت استادکاران و کاردان‌های تجربی در زمینه‌های حفاظت و احیای بناها و اماکن تاریخی - فرهنگی اقدام کند. تبصره - سازمان موظف است سازوکار طراحی و اجرای فعالیت‌های مرتبط را به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی، تنظیم و تدوین کند که استفاده از نیروهای موضوع این ماده در اولویت قرار گیرد.

نبود ضمانت اجرایی برای این ماده، زمینه سهل‌انگاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی را فراهم آورده است. علاوه بر این وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی نیز باید اقدامات لازم را جهت آگاهی‌بخشی در خصوص اهمیت پرداختن به این موضوع انجام داده، پیگیری‌های لازم را از وزارت تعاون و کار و رفاه اجتماعی به عمل آورد. گفتنی است عدم تحقق ماده مورد بحث متعاقباً موجب عدم تحقق تبصره آن نیز شده است.

تاکنون اقدامی در خصوص این تکلیف صورت پذیرفته است. بنابر ادعای سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور تاکنون نیازی از سوی سازمان‌ها و مؤسسات حقوقی و افراد حقیقی در این خصوص به مراکز آموزشی خصوصی و دولتی این سازمان واصل نشده است.^۱ این در حالی است که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی باید به تکلیف قانونی خود فارغ از وجود یا عدم وجود درخواست خارج از سازمان عمل کند و به طراحی، ارائه و تبلیغ پیرامون دوره‌های مربوطه بپردازد. در این میان،

۱. مستند به پاسخ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به استعلام ریاست کمیته میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی با شماره نامه ۰۰/۱۰۰/۴۰۵۸۶ مورخ ۱۴۰۰/۱۲/۰۹.

ماده (۵)

وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش مکلفند با مشارکت سازمان، سرفصل، محتوای دروس و شیوه آموزش رشته‌های مرتبط با حفاظت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی با رویکرد مهارت‌آموزی در این تخصص‌ها را اصلاح و یا تکمیل کنند.

فرهنگی و گردشگری داشته‌اند اما تاکنون خروجی در این خصوص در دسترس نیست.^۱ عدم پیگیری کافی از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و همچنین در اولویت قرار نگرفتن موضوع از سوی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش، از علل اصلی تحقق نیافتن ماده قانون مورد بحث هستند. همچنین این ماده نیز از ضمانت اجرایی لازم در صورت عدم اجرای قانون توسط دستگاه‌های مکلف برخوردار نیست.

تکلیف تعیین شده در این ماده در ارتباط با «اصلاح و تکمیل سرفصل، محتوای دروس و شیوه آموزش رشته‌های مرتبط با حفاظت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی» انجام نشده است. این در حالی است اهمیت موضوع تا به حدی است که لازمه پیاده‌سازی مواد دیگری از این قانون، تربیت و دسترس‌ی به نیروی انسانی در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی است. در این میان، مسئولین اگر چه اشاره به برگزاری جلساتی با حضور نمایندگان از پژوهشگاه میراث

ماده (۶)

سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف است با همکاری سازمان، وزارت راه و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ظرف مدت یک سال پس از تصویب این قانون نسبت به تهیه نظام فنی و اجرایی اختصاصی مربوط به بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی اقدام کرده و به تصویب هیئت وزیران برساند.

نهایی تدوین خود را طی کرده و در حال حاضر در شهر یزد به صورت آزمایشی^۲ در حال اجراست. نظر به ضرورت وجود این نظام‌نامه در راستای امکان عملیاتی شدن مواد دیگر قانون حاضر، تسریع در نهایی‌سازی آن الزامی به نظر می‌رسد. با توجه به اینکه در صدر ماده، تکلیف قانون بر عهده سازمان برنامه و بودجه کشور قرار داده شده است و حدود سه سال از تصویب قانون می‌گذرد، لازم است تا نهایی شدن طرح مطالعاتی در دانشگاه شهید بهشتی را به‌طور جدی مورد پیگیری قرار دهد.

در خصوص این ماده دو اقدام صورت پذیرفته است. وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی از محل ظرفیت‌های تکلیف موضوع ماده (۵۶) «قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات دولت (۲)»^۳ به‌عنوان یک طرح مطالعاتی با عنوان «تهیه و تدوین اصول فنی و اجرایی، الزامات و دستورالعمل‌های مرمت و احیای میراث فرهنگی» پیگیری این موضوع را به دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی در سال ۱۳۹۹ محول کرد. این نظام‌نامه مراحل

ماده (۷)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مکلفند اسناد مالکیت مربوط به بناهای ثبت شده در فهرست آثار ملی را که مالکیت آنها قابل انتقال باشد به‌عنوان وثیقه اخذ تسهیلات مرمت و احیا بپذیرند.

۱. مستند به پاسخ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به استعلام ریاست کمیته میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی با شماره نامه ۹۵۳۱۹۵۵ مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۱۱.

۲. «کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و دستگاه‌های موضوع ماده (۵۰) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵ مکلفند علاوه بر اعتبارات پژوهشی که ذیل دستگاه در قوانین بودجه سالیانه منظور شده است، یک درصد (۱٪) از اعتبارات تخصیص یافته هزینه‌ای به استثنای فصول (۱) و (۶) و در مورد شرکت‌های دولتی از هزینه‌های غیرعملیاتی را برای امور پژوهشی و توسعه فناوری هزینه کنند.

تصبر - دستگاه‌های ذکر شده ضمن رعایت چارچوب نقشه جامع علمی کشور و اولویت‌های تحقیقاتی دستگاه ذی ربط که به تصویب شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری می‌رسد مکلفند نحوه هزینه‌کرد این ماده را هر ۶ ماه یکبار به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری و مرکز آمار ایران گزارش دهند. شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری موظف است گزارش عملکرد این ماده را به‌طور سالانه حداکثر تا پایان مرداد ماه به مجلس شورای اسلامی ارائه کند. همچنین مرکز آمار ایران مکلف است سالانه اطلاعات مربوط به هزینه‌کرد تحقیق و توسعه را منتشر کند».

3. Pilot

به خوبی پذیرفته نشده و غالباً تصور از بنای تاریخی معادل یک مخروبه است. دوم اینکه بانک‌ها به غلط بر این باور هستند که یک بنای ثبتی در عمل از مالکیت صاحب خود خارج و در سیطره اختیار دولت قرار می‌گیرد. این در حالی است که مطابق ماده (۵) قانون راجع به حفظ آثار ملی (مصوب ۱۳۰۹)، ثبت در فهرست آثار ملی نافی حق مالکیت یا تصرف مالک نیست.^۳

در این میان، باید توجه داشت که شرط اولیه در پذیرش سند مالکیت به‌عنوان «وثیقه بانکی» امکان انتقال آن است. از این رو، اولین اقدام مقدماتی برای عمل به این ماده، تهیه «فهرست آثار ملی با مالکیت قابل انتقال» بود. به عبارتی، وجود این فهرست در ماده مورد بحث فرض پنداشته شده است. در این خصوص، موضوع «نفایس ملی» و «نفایس منحصر به فرد» باید مورد توجه قرار گیرد. براساس اصل (۸۳) قانون انتقال نفایس منحصر به فرد مطلقاً ممنوع و انتقال نفایس صرفاً با تصویب مجلس شورای اسلامی امکان‌پذیر است. از این رو، شناسایی نفایس ملی و نفایس ملی منحصر به فرد و تهیه فهرستی از بناهای تاریخی ثبت شده که جزء دو گروه یاد شده به شمار نمی‌روند ضروری به نظر می‌رسید. موضوعی که تاکنون مغفول مانده است.

تاکنون ساز و کاری برای پذیرش سند مالکیت بناهای تاریخی ثبت شده به‌عنوان وثیقه اخذ تسهیلات مرمت و احیا از سوی ساختار بانکی کشور تعریف نشده است.^۱ علاوه بر این، دلایل ذیل مواردی است که اجرایی شدن این ماده را با دشواری همراه می‌کند:

نبود کارشناس ارزش‌گذاری بناهای تاریخی؛ در ارزش‌گذاری این‌گونه بناها به‌عنوان ضمانت بانکی غالباً کارشناسان با دانش عام در زمینه ساختمان به کار گرفته می‌شوند. این در حالی است که مسلماً درک ویژگی‌های خاص و ظرافت‌های این‌گونه بناها فقط به واسطه کارشناسان ارزش‌گذاری متخصص در زمینه بناهای تاریخی امکان‌پذیر است.

عدم امکان ارزش‌گذاری برای برخی از بناها؛ در برخی موارد «خاص بودن» بنا موجب می‌شود که عملاً نتوان نرخ مشخصی را برای آن متصور شد.^۲

سرعت پایین نقدشوندگی؛ سرعت نقدشوندگی بناهای تاریخی - فرهنگی برای جبران خسارت‌های بانکی در صورت عدم بازپرداخت به موقع در مقایسه با وثایق معمول در فروش، تغییر کاربری و یا تخریب و نوسازی پایین است.

مسائل فرهنگی؛ این محور از ۲ بُعد قابل طرح است. نخست اینکه هنوز ارزش بناهای تاریخی در کشور به‌عنوان یک سرمایه اقتصادی در کشور

ماده (۸)

در مواردی که حریم بناها و محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی موضوع این قانون در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری موضوع «قانون حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن قرار داشته باشد، به نسبت سهم مساحت این بناها و بافت‌ها از کل مساحت بافت‌های فرسوده، اعتبارات، تسهیلات و امتیازات موضوع قانون مذکور با رعایت ضوابط حفاظت از بافت‌های تاریخی - فرهنگی به حریم بناها و محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی نیز اختصاص می‌یابد.

تبصره - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از طریق بانک‌های عامل موظف است به نسبت مذکور در این ماده تسهیلات بانکی موضوع ماده (۱۵) «قانون حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» را به امر احیا و حفاظت بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی اختصاص دهد.

۱. مستند به نامه اداره اطلاعات بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به شماره ۰۱/۲۱۹۸۹۸ در پاسخ به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس.

۲. گرچه کارشناسان رسمی دادگستری بعضاً قیمت‌گذاری‌هایی در این خصوص انجام می‌دهند اما باید در نظر داشت که این موارد برآوردی بوده و بعضاً محل مناقشه هستند.

۳. «اشخاصی که مالک یا متصرف مالی باشند که در فهرست آثار ملی ثبت شده باشد می‌توانند حق مالکیت یا تصرف خود را حفظ کنند اما نباید دولت را از اقداماتی که برای حفاظت آثار ملی لازم می‌داند ممانعت نمایند. در صورتی که عملیات دولت برای حفاظت مستلزم مخارجی شود دولت از مالک مطالبه عوض نخواهد کرد و اقدامات مزبور مالکیت مالک را متزلزل نخواهد کرد.»

۴. «بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی باشد قابل انتقال به غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی آن هم در صورتی که از نفایس منحصر به فرد نباشد.»

این در حالی است که در بودجه سالانه این اعتبارات به تفکیک سهم بافت‌های تاریخی - فرهنگی مشخص نمی‌شود.^۴ این امر پیگیری، نظارت بر اجرایی شدن قانون و مطالبه‌گری از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی را با دشواری همراه می‌کند. در سطح اجرایی نیز بنا بر بررسی‌های انجام شده تمایل شرکت بازآفرینی شهری بیشتر به سمت هزینه‌کرد اعتبارات تعیین شده در محدوده بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی برای مقابله با معضلات اجتماعی شایع در این بافت‌هاست. همچنین این باور نیز وجود دارد که تخریب و بازسازی به مراتب از احیا و مرمت بافت‌ها آسان‌تر خواهد بود.^۵

در خصوص دریافت تسهیلات برای احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی نیز تاکنون سازوکار مشخصی برای اعطای تسهیلات به بافت‌های فرهنگی - تاریخی در کشور تعریف نشده است.^۶ این در حالی است که سازوکار ارائه تسهیلات با رویکرد بازسازی و نوسازی ساختمان به صورت عام (و فارغ از توجه به ارزش تاریخی بنا) در کشور موجود است. در این میان باید توجه داشت که غالب بافت‌های فرهنگی - تاریخی از یک تادو طبقه برخوردارند. این در حالی است که بناهای فرسوده بعضاً دارای طبقات بیشتری هستند. به عبارتی سهم هر مالک در بافت‌های تاریخی - فرهنگی به علت تعداد طبقات کمتر - به نسبت مالکان در همان مساحت زمین در سایر بافت‌های ناکارآمد - باید بیشتر باشد. موضوعی که باید مورد توجه مسئولین قرار گیرد. از این جهت تعریف سازوکار اختصاصی اعطای تسهیلات به بناهای تاریخی - فرهنگی با هم‌فکری دستگاه‌های ذی‌نفع ضروری به نظر می‌رسد.^۷

براساس ماده (۱۶) قانون «حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» (مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۲) وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان عمران و بهسازی شهری ایران) با همکاری وزارت کشور، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشور و شورای عالی استان‌ها حداکثر ظرف مدت ۶ ماه موظف به تهیه و تدوین سند ملی راهبردی احیا، بهسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری شدند. در راستای تحقق این ماده در سال ۱۳۹۳، «سند ملی راهبردی احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» تهیه و به تصویب هیئت وزیران رسید. راهبرد هفتم این سند به صورت خاص بر حفظ بافت‌های تاریخی - فرهنگی تأکید دارد^۱ و در این راستا نیز به تعریف سیاست‌هایی پرداخته است.^۲ اما مسلماً تحقق این مهم در نبود اعتبارات و تخصیص مشوق‌ها و تسهیلات میسر نخواهد بود. قانونگذار با درک این موضوع در ماده (۸) «قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲)، تخصیص اعتبارات، تسهیلات و امتیازات به نسبت سهم از کل مساحت بافت‌های فرسوده به بافت‌های تاریخی - فرهنگی را مورد تأکید قرار داده است.

بنابراین در بطن این ماده، سیاست‌های حمایتی برای بافت‌های تاریخی - فرهنگی از جمله اعتبارات و تسهیلات در نظر گرفته شده است. در ارتباط با اعتبارات، بنابر ماده (۱۳) قانون «حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» (مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۲) به تخصیص اعتبار سالانه حداقل ده هزار میلیارد ریال به احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری تأکید شده است.

۱. «شناسایی، حفظ، تقویت و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی اماکن و محدوده‌های تاریخی - فرهنگی شهرها در جهت احیا، بهسازی و نوسازی محدوده‌ها و محله‌های هدف».

۲. «تهیه ضوابط مصوب حفاظت از بافت‌های تاریخی کشور».

۳. طراحی شهری با تجدید حیات شهری در عرصه‌های تاریخی و فرهنگی».

۴. حمایت از جاذبه‌های گردشگری و تاریخی از طریق تقویت سرمایه‌گذاری و تعیین کاربری‌های متناسب».

۵. اجتناب از مداخلات کالبدی گسترده و تأکید بر حفاظت از وحدت نظام ساختاری کالبدی و اجتماعی».

۶. تجدید حیات اقتصادی عرصه‌های فرهنگی و تاریخی».

۷. برنامه‌ریزی حفاظت و احیای تک‌بناها، مجموعه‌ها، محدوده‌ها و عرصه‌های تاریخی مورد توجه قرار گرفته است».

۸. شایان ذکر است سه نوع بافت مشمول اقدامات بازآفرینی است: بافت فرسوده شهری، بافت تاریخی و سکونتگاه‌های غیررسمی».

۹. به گزارش‌های مرتبط با بررسی موضوع میراث فرهنگی در لوائح بودجه نظیر گزارش «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۳۴: بخش میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری» (با شماره مسلسل ۱۸۷۳۴) و «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۳۸): حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» (با شماره مسلسل ۱۸۷۳۴) مراجعه کنید.

۱۰. در خصوص این ماده گزارشی مجزا در مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «بررسی جایگاه بافت‌های تاریخی در طرح بازآفرینی شهری» (شماره مسلسل ۱۷۶۳۹) تهیه شده است.

۱۱. در حال حاضر وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و وزارت راه و شهرسازی در پی تصویب مصوبه‌ای در شورای پول و اعتبار در این باره هستند. برای کسب اطلاعات بیشتر در این خصوص به خبر منتشر شده در سایت رسمی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (<https://www.mcthr.ir/news>) با عنوان «اختصاص وام مرمت و مقاوم‌سازی به بافت‌های تاریخی / تسهیلات بانکی اسکان موقت به ساکنان داده می‌شود» در تاریخ ۱۴۰۲/۰۱/۱۵ مراجعه فرمایید.

۱۲. جلسه با دفتر حفظ و احیای بناها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۰۸.

ماده (۹)

کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن مکلفند برنامه‌های خود در ارتباط با رفع نیازهای موجود در حوزه‌های خدماتی، تجهیزاتی و نیز زیرساخت‌های مورد نیاز برای ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی - فرهنگی هر شهر / روستا را ظرف مدت ۶ ماه پس از تصویب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان به اجرا گذارند. اجرای برنامه فوق باید به گونه‌ای باشد که براساس بودجه سنواتی حداکثر ظرف مدت ۱۰ سال از تصویب این قانون سطح خدمات و تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز این محدوده‌ها از سطح میانگین شهر / روستای ذی‌ربط پایین‌تر نباشد.

تبصره - شورای برنامه‌ریزی و توسعه هر استان موظفند به نسبت اعتبارات اختصاص یافته به بافت‌های تاریخی - فرهنگی هر شهر / روستا موضوع ماده (۸) این قانون، اعتبارات مورد نیاز را برای ساخت و تجهیز فضاها و ساختمان‌های عمومی و خدماتی در محدوده مصوب بافت‌های تاریخی - فرهنگی آن شهر / روستا، از محل اعتبار توزیعی در سهم دستگاه ذی‌ربط با اولویت تأمین کنند.

عملکرد بودجه‌ای خود را بر اساس تقسیم‌بندی فصول این دستورالعمل ارائه می‌کنند. براساس استعلام سازمان برنامه و بودجه کشور^۱، شوراها برنامه‌ریزی استان‌ها در سال ۱۴۰۱، در مجموع ۵,۴۷۰,۵۴۶,۴۷۰ میلیون ریال در فصل میراث فرهنگی هزینه کرده‌اند.

این در حالی است که در «دستورالعمل اجرای بودجه و تنظیم موافقتنامه‌های اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی سال ۱۴۰۱»، برنامه، طرح یا هدف کمی به صورت مجزا برای بهبود وضعیت کیفیت زندگی برای ساکنین بافت‌های تاریخی - فرهنگی در نظر گرفته نشده و فقط تمرکز بر حفظ خود میراث (طرح معرفی، مرمت و حفاظت میراث غیرمنقول فرهنگی) و نه حمایت از ساکنین و بهبود کیفیت زندگی ایشان بوده است.

از جمله درخواست‌های مکرر ساکنین بافت‌های فرهنگی - تاریخی در شهرها و روستاهای مختلف، بر خورداری از کیفیت کافی زندگی در اینگونه بافت‌ها است. باید توجه داشت که یکی از عوامل حیات بخشی مجدد اجتماعی در بافت‌های فرهنگی - تاریخی و بازگرداندن ساکنین اصلی آنها، تأمین امکانات و خدمات عمومی مناسب است. از این رو، ماده مورد بحث، ظرفیتی قابل توجه برای تحقق این مهم به شمار می‌رود.

اعتبارات در سطح استان‌ها در چارچوب «دستورالعمل اجرای بودجه و تنظیم موافقت‌نامه‌های اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی» هزینه می‌شود. این دستورالعمل مجموعه‌ای از فصول، برنامه‌ها و طرح‌ها در زمینه‌های مختلف را در برمی‌گیرد. در این میان، یکی از فصول مورد توجه فصل میراث فرهنگی است. مسلماً استان‌ها نیز گزارش‌دهی

جدول ۱. برنامه، طرح و اهداف کمی حوزه میراث فرهنگی

اهداف کمی	طرح	برنامه
اکتشاف محوطه‌های تاریخی و باستانی	طرح اکتشاف محوطه‌های تاریخی و باستانی	برنامه صیانت از میراث فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
معرفی میراث فرهنگی حفاظت میراث فرهنگی مرمت میراث فرهنگی	طرح معرفی، مرمت و حفاظت میراث غیرمنقول فرهنگی	
احداث موزه‌های استانی و محل تکمیل موزه‌های استانی و محلی	طرح احداث و تکمیل موزه	
تعمیر موزه‌های محلی و استانی تجهیز موزه‌های محلی و استانی	طرح تعمیر و تجهیز موزه‌های محلی و استانی	

مأخذ: دستورالعمل اجرای بودجه و تنظیم موافقت‌نامه‌های اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی سال ۱۴۰۱، سازمان برنامه و بودجه.

۱. پاسخ سازمان برنامه و بودجه کشور به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس با شماره نامه ۵۶۹۵۷۴ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۱۹.

استان‌ها در راستای تکلیف ماده (۹) در دسترس نیست. اما متن قانون نیز دارای ابهاماتی است که پیاده‌سازی آن را دشوار می‌کند. به‌عنوان مثال «ارتقا کیفیت زندگی» عبارتی کلی بوده و مشخص نیست با چه شاخص‌هایی می‌توان کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی را مورد سنجش قرار داد. علاوه بر این، براساس تبصره ماده مورد بحث اعتبارات در سطح استانی باید «به نسبت اعتبارات اختصاص یافته به بافت‌های تاریخی - فرهنگی هر شهر/روستا موضوع ماده (۸) این قانون» در نظر گرفته شود. حال آنکه احصای این نسبت در استان‌ها مسلماً اجرای قانون را با پیچیدگی مواجه خواهد کرد.^۱

با این حال نمی‌توان این ادعا را مطرح کرد که هیچ‌گونه هزینه‌کردی در تأمین زیرساخت‌ها در بافت‌های فرهنگی - تاریخی از سوی دستگاه‌های اجرایی در سطح استان‌ها صورت نگرفته است. چرا که لزوماً تأمین زیرساخت در سطح استان به تفکیک بافت‌های تاریخی - فرهنگی و سایر بافت‌ها انجام نمی‌شود و ممکن است اقداماتی فارغ از نوع بافت و به صورت مشترک انجام شده باشد. به عبارتی، این احتمال وجود دارد که در قالب فصولی دیگر همچون فصل آب و فاضلاب، فصل برق، فصل انرژی، فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری و ... اقداماتی در سطح استانی انجام و بافت‌های تاریخی نیز از قبل آن منتفع شده باشند. از این رو، گزارش دقیق و تفکیکی از عملکرد و هزینه‌کرد شورای برنامه‌ریزی و توسعه

ماده (۱۰)

در رسیدگی به تخلفات ساختمانی املاک واقع در حریم آثار و محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی، کمیسیون‌های موضوع مواد (۹۹) و (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها، مکلفند منحصراً قلع و قمع مستحذات بدون پروانه و یا مازاد بر پروانه ساختمانی صادر شده را در صدور رأی لحاظ کنند.

مرحله اجرایی رسند؛ متولیان امر این موضوع را ناشی از مقاومت مردمی و ایجاد تبعات اجتماعی در تخریب این بناها دانسته‌اند. به عبارت دیگر، تنها صدور رأی به قلع و قمع پاسخ‌گو نبوده، امکان اجرایی‌سازی و تعریف ضمانت اجرایی باید مدنظر قرار گیرد. در هر حال، ماده حاضر فرصتی ارزشمند برای جلوگیری از تخریب و ساخت‌وساز در بافت‌های تاریخی - فرهنگی به شمار می‌رود. از این رو، پیگیری قضایی از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی^۴ به منظور جلوگیری از تخلفات بیشتر و برخورد قاطع قوه قضائیه در این باره می‌تواند کارساز باشد. تبلیغات حول این ماده به منظور آگاهی بخشی به مردم و کاهش احتمال وقوع جرم در این خصوص نیز اثر گذار خواهد بود.

با توجه به متعدد بودن مصادیق ساختمانی نظیر مازاد سطح اشغال، اضافه بنا، تراکم غیر مجاز، تجاوز به حریم، رعایت نکردن مفاد پروانه ساختمان و ... در این کمیسیون‌ها، متعدد بودن شهرها دارای کمیسیون و عدم گزارش دهی روشن از عملکرد این کمیسیون‌ها، احصای دقیق میزان رأی به قلع و قمع به تفکیک بافت تاریخی - فرهنگی و شهرهای مختلف در دسترس نیست. اما بنابر استعلام صورت گرفته از وزارت کشور از مجموع آرای صادر شده در این کمیسیون‌ها (مجموع آرای در داخل بافت‌های تاریخی - فرهنگی و خارج از آن) تنها ۱۱/۵ درصد مربوط به قلع و قمع و تخریب است. ادعای متخصصین امر نیز نشان می‌دهد در تمامی استان‌ها ماده حاضر رعایت نمی‌شود.^۲ علاوه بر این، از مجموع آمار قلع و قمع مورد اشاره نیز تنها ۴۴/۵ درصد^۳ به

ماده (۱۱)

دولت مکلف است از طریق نهادهای ذی‌ربط در تعیین مقررات مربوط به طرح‌های توسعه و عمران، تدابیر و اقدامات جبران محدودیت‌های اعمال شده از قبیل تراکم در خصوص املاک واقع در محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی موضوع این قانون را پیش‌بینی کند.

۱. چه اینکه همان‌طور که در ماده پیشین نیز اشاره شد هنوز در سطح ملی نیز این نسبت تاکنون احصا نشده است.
۲. مستند به جلسه کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس با متخصصین حوزه میراث فرهنگی و کارشناس سازمان بازرسی مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۸.
۳. اعداد این قسمت به استناد پاسخ مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه شهری وزارت کشور در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۸ و به شماره ۶۰۶۱۰ ارائه شده است.
۴. براساس بند «۷» ماده (۱) قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور (مصوب ۱۳۶۷/۰۲/۲۶)، «انجام انحصاری کلیه امور حقوقی مربوط به میراث فرهنگی و طرح دعوی کیفری علیه متخلفین از قوانین ناظر به میراث فرهنگی کشور به‌عنوان مدعی یا حسب مورد شاکی خصوصی» برعهده سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است.

بهتر این بود که مخاطبین قانون به تدوین سازو کارهایی برای جبران محدودیت‌ها، در مدت زمان مشخص مکلف می‌شدند. البته باید توجه داشت که تعیین محدودیت‌ها و نحوه جبران محدودیت‌های خاص هر بافت نیز منوط به تهیه طرح‌های ویژه موضوع ماده (۳) قانون است. چرا که تنها در این طرح‌ها میزان اعمال محدودیت‌های گوناگون و خاص هر بافت تاریخی - فرهنگی مشخص و تدقیق شده و به تبع آن پیگیری اقدامات جبرانی در هماهنگی با طرح‌های جامع و تفصیلی شهری امکان‌پذیر می‌شود.

■ نبود ضمانت اجرایی؛ هیچ‌گونه ابزار مجازات در صورت تخطی و عدم عمل به قانون در این زمینه در نظر گرفته نشده است.

■ عدم پیش‌بینی منابع مالی؛ مسلماً جبران محدودیت‌ها در بافت‌های تاریخی - فرهنگی بدون پیش‌بینی منابع مالی امکان‌پذیر نخواهد بود؛ موردی که تاکنون تدقیق نشده است.

برخی از علل محقق نشدن این ماده در ذیل آورده شده است:

■ عدم تصریح متولی موضوع در قانون؛ استفاده از واژگانی همچون «دولت» و «نهادهای ذی‌ربط» از وضوح کافی برای پیگیری‌های بعدی برخوردار نیست. از این رو، تصریح دستگاه‌های موظف در اجرای قانون ضروری به نظر می‌رسید.

■ تعریف نشدن محدودیت‌های اعمال شده؛ قانون تنها به عبارت «محدودیت‌های اعمال شده» اکتفا کرده و برای مخاطب قانون مشخص نمی‌کند که این محدودیت‌ها چه مواردی را دربرمی‌گیرد. در این میان، تراکم تنها یکی از این موارد به شمار می‌رود. بنابراین، تعریف انواع محدودیت‌ها^۱ در قانون حاضر یا مقررهای تکمیلی ضروری به نظر می‌رسید.

■ ابهام در تدابیر و اقدامات برای جبران محدودیت‌ها؛ قانون به صراحت شیوه‌های جبران محدودیت‌های اعمال شده را مشخص نمی‌کند. نظر به اینکه در صدر ماده «نهادهای ذی‌ربط» مورد اشاره قرار گرفته شده است

ماده (۱۲)

هر گونه مرمت، احیاء، تعمیرات اساسی و بهره‌برداری از املاک تاریخی - فرهنگی ثبت شده و یا املاک واجد ارزش‌های تاریخی - فرهنگی موضوع این قانون در صورت استقرار فعالیت‌های مطابق با ضوابط میراث فرهنگی، از هزینه‌های مربوط به تغییر کاربری، مرمت و بازسازی معاف هستند.

بسیاری از مالکین بناهای تاریخی به دلیل نبود پارکینگ و به منظور ایجاد پارکینگ، عوارض کسری پارکینگ گرفته می‌شود. این در حالی است که به دلیل نبود فضای فیزیکی کافی بعضاً حتی شهرداری‌ها در آمده‌های حاصل از این محل را صرف ساخت پارکینگ نمی‌کنند. از این رو، معافیت از کسری پارکینگ می‌تواند مشوق دیگری برای ساکنان این گونه از بافت‌ها به شمار آید.^۲

مشوق دیگر که می‌توان برای ساکنین بافت‌های فرهنگی - تاریخی تعریف کرد، معافیت از پرداخت هزینه‌های آب، برق و گاز است. اما به منظور تدقیق این موضوع و جلوگیری از هدر رفت منابع اقتصادی کشور می‌توان دو پیش شرط «دارای سکنه بودن» و «رعایت الگوی مصرف» را برای بر خوداری از این گونه معافیت‌ها به عنوان پیش شرط در نظر گرفت. تشخیص این شرایط بر عهده کار گروهی متشکل از وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و وزارت نیرو خواهد بود.^۳

شهرداری‌ها به صورت سالیانه دفترچه‌ای با عنوان دفترچه عوارض قانونی شهرداری مشتمل بر عناوین عوارض، مأخذ محاسبه و نحوه وصول آن را در قالب لایحه تهیه و برای تصویب به شورای اسلامی شهر تقدیم می‌کنند. در این میان، معافیت املاک تاریخی ثبت شده از هزینه‌های مربوط به بازسازی و تغییر کاربری در دفترچه مزبور شهرهایی همچون کرمان، شیراز، یزد، فردوس و اردکان به صراحت قید شده است.^۴ اما در راهکار طولانی مدت تر می‌توان با مصوبه‌ای در شورای اسلامی شهرها املاک تاریخی - فرهنگی ثبت شده یا املاک واجد ارزش‌های تاریخی - فرهنگی را از هزینه‌های تغییر کاربری، مرمت و بازسازی معاف کرد و تضمینی مضاعف برای اجرای قانون در سطح شهرها ایجاد کرد.

یکی دیگر از معافیت‌هایی که می‌تواند به منظور حمایت از مالکان این بافت‌ها به کار گرفته شود، معافیت از عوارض کسری پارکینگ است. از

۱. نظیر محدودیت‌های ساخت و ساز، کاربری بنا، مرمت و تجهیز و ...

۲. پاسخ وزارت کشور به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره نامه ۶۰۶۱۰

۳. ر.ک: گزارش تهیه شده در مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «مفاد قانونی پیشنهادی برنامه هفتم توسعه در حوزه‌های میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» با شماره مسلسل ۱۸۶۸۳

۴. دو مشوق مطرح شده را نیز می‌توان به عنوان مواردی جهت تحقق جبران محدودیت‌های اعمال شده در بافت‌های تاریخی - فرهنگی (موضوع ماده (۱۱)) در نظر گرفت.

۵. ر.ک: گزارش تهیه شده در مرکز پژوهش‌های مجلس تحت عنوان «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۳۸): حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» با شماره مسلسل ۱۸۷۳۴

ماده (۱۳)

دستگاه‌های اجرایی و نهادهای مکلفند هزینه‌های مربوط به پژوهش، حفاظت و مرمت آثار منقول و غیر منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی و آثار واجد ارزش تاریخی - فرهنگی و فهرست‌های ذی‌ربط مربوط به آثار در اختیار و یا در حیطه موضوع تخصصی همان دستگاه را از محل اعتبارات خود تأمین کنند. این اعتبارات در چارچوب ضوابط قانونی سازمان هزینه می‌شود.

پرداخته‌اند.^۱ موضوعی که ذی‌حساب برخی از دستگاه‌های مورد بحث از عمل به آن جلوگیری می‌کنند.^۲

مسئله دیگر اینجاست که تاکنون هیچ‌گونه اعلان رسمی در خصوص اسامی دستگاه‌ها و میزان آثار در اختیار آنها صورت نگرفته است. اهمیت این موضوع از آنجایی است که می‌تواند نوعی مطالبه‌گری را در عامه مردم به وجود آورده و دستگاه‌ها را وادار به عمل به تعهدات قانونی خود کند، دارای اهمیت است.

طبق بررسی‌های انجام شده، برخورد دستگاه‌ها در اجرای ماده حاضر به صورت سلیقه‌ای بوده است. به عبارتی، آن برخی از دستگاه‌ها به هزینه کرد در این زمینه از محل اعتبارات خود پرداخته‌اند و برخی دیگر از تخصیص اعتبار به این موضوع امتناع می‌ورزند. البته باید توجه داشت که در طی سال‌های اخیر اعتبار جداگانه‌ای برای نگهداری این گونه آثار تعریف نشده است و دستگاه‌ها از محل‌هایی نظیر تعمیر و نگهداری دارایی‌ها به هزینه کرد در این خصوص

ماده (۱۴)

شهرداری‌ها و شورای اسلامی شهرهای دارای بافت تاریخی - فرهنگی مصوب، مکلفند در تخصیص بودجه عمرانی سالانه شهر، بافت‌های مذکور را در اولویت قرار دهند.

تعلق یافته است.^۳ شایان ذکر است با توجه به اینکه نسبت سهم از مساحت بافت‌های تاریخی در هر شهر به تفکیک مشخص نیست امکان ارزیابی درست از عملکرد شهرداری‌ها و شورای اسلامی شهرها فراهم نیست اما هزینه کرد شهرداری‌ها و شوراهای اسلامی شهرها در مناطق مختلف کشور متفاوت بوده و این موضوع به اولویت‌دهی به بافت‌های تاریخی از سوی مدیران شهری باز می‌شود.

در مجموع، با توجه به اینکه در صدر این ماده «شهرداری‌ها و شورای اسلامی شهرهای» مورد اشاره قرار گرفته‌اند در درجه نخست، وزارت کشور مکلف به اجرای این وظیفه قانونی است. نظر به اینکه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مسئول اصلی حفاظت از میراث فرهنگی کشور به شمار می‌رود، مسئول پیگیری در این خصوص خواهد بود.

اختصاص بودجه در شهرداری‌ها باید بر اساس چارچوب بخشنامه‌ای که به صورت سالانه از سوی «سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور» ابلاغ می‌گردد صورت پذیرد. بر اساس مستندات موجود در این ابلاغیه‌ها به صراحت بر توجه به اولویت بافت‌های تاریخی - فرهنگی اشاره شده است.^۴ علاوه بر این، یکی از سرفصل‌های پیشنهادی برای هزینه کرد منابع و اعتباراتی که به صورت متمرکز و در قالب مالیات بر ارزش افزوده توزیع می‌شود «حفظ و احیا بافت‌های ارزشمند فرهنگی - تاریخی» است.^۵

این در حالی است که تصویر مشخصی از میزان پایبندی شهرداری‌ها به بخشنامه و دستورالعمل‌های مورد اشاره در شهرهای مختلف در دست نیست. تنها بنا بر استعلامات صورت گرفته در سال ۱۴۰۰ در میان ۱۳ استان و ۳۰ شهر ارزیابی شده در حدود ۲۹/۷ درصد و در سال ۱۳۹۹ چیزی در حدود ۱۸/۷ درصد از هزینه کالبدی شهرداری‌ها به بافت‌های تاریخی

۱. مستند به جلسه با کارشناس سازمان برنامه و بودجه مورخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۷

۲. جلسه با متخصصین میراث فرهنگی مورخ ۱۴۰۱/۰۸/۲۴. در این زمینه آگاهی بخشی به ذی‌حسابان دستگاه‌ها از ظرفیت قانونی موجود ضروری است.

۳. به‌عنوان مثال در بند «خ» جزء «۶» فصل دوم (تکالیف بودجه‌ای) «بخشنامه بودجه ابلاغی شهرداری‌ها در سال ۱۴۰۰» به صراحت بر «اجرای ماده (۱۴) قانون حمایت از مرمت و احیا بافت‌های تاریخی - فرهنگی (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۸)» تأکید شده است.

۴. «دستورالعمل توزیع اعتبارات پروژه‌ای عمرانی، خدماتی و حمل‌ونقل موضوع ماده ۸ قانون الحاق تنظیم بخشی از مقررات مالی (۲)» (۱۴۰۰) و «شیوه‌نامه هزینه‌کرد اعتبارات موضوع بند «الف» ماده (۳۹) قانون مالیات بر ارزش افزوده».

۵. ر.ک: پیوست شماره (۱) در خصوص جدول سهم هزینه‌کرد کالبدی در بافت‌های تاریخی شهرها.

ماده (۱۵)

سازمان مکلف است ظرف مدت دو سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون با بررسی و پایش‌های مقتضی، بناهای واجد ارزش برای ثبت در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط را رسماً اعلام کرده و در اختیار عموم قرار دهد.

تاکنون سازوکاری نظیر راه‌اندازی سامانه برخط برای اعلام رسمی و اطلاعات رسانی همگانی در خصوص «بناهای واجد ارزش برای ثبت در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط» تعبیه نشده است. اهمیت این موضوع از یک سو به جهت رعایت حقوق عامه و اطلاع‌رسانی در خصوص املاک در اختیار افراد بوده و از سوی دیگر می‌تواند جریان مطالبه عمومی برای حفاظت از میراث ملی را تقویت کند.

ماده (۱۶)

سازمان اداری و استخدامی کشور مکلف است با همکاری وزارت کشور و سازمان تدابیر و اقدامات لازم جهت ایجاد ساختار مناسب اداری را در شهرداری‌های شهرهای دارای بافت تاریخی - فرهنگی مصوب انجام دهد.

با توجه به ارزیابی‌های انجام شده تاکنون ساختارهای مناسب اداری «خاص» بافت‌های تاریخی - فرهنگی در شهرداری‌های شهرهای برخوردار از این گونه بافت‌ها ایجاد نشده است.^۱ این در حالی است که «سازمان اداری و استخدامی کشور» در صدر ماده مورد اشاره قرار گرفته است و متولی اصلی اجرای آن به شمار می‌رود. در این میان، دو وزارت کشور و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و میراث فرهنگی به‌عنوان همکار در مظان اتهام عدم پیگیری‌های لازم از «سازمان اداری و استخدامی» در این خصوص هستند. اما شرط لازم برای چنین ساختارهایی در حیطه وظایف وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به‌عنوان متولی اصلی حوزه میراث فرهنگی است. اینکه کدام شهر دارای بافت فرهنگی - تاریخی^۲ است؟ حرایم هر یک از آنها به چه صورت است؟ ضوابط «تخصصی» ناظر بر هر بافت تاریخی - فرهنگی کدام است؟ مواردی است که فقط توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قابل تعریف است. این موارد مقدمه‌ای بر استقرار ساختار «مناسب» بافت‌های فرهنگی - تاریخی در شهرداری‌ها و همچنین اولویت‌دهی در هزینه‌کرد (موضوع ماده (۱۴)) برای این بافت‌ها به شمار می‌رود. از این رو، عمل به تکلیف قانونی توسط «سازمان اداری و استخدامی کشور» و پیگیری مجدانه و همکاری وزارت کشور و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به منظور عملیاتی‌سازی این ماده ضروری است.

ماده (۱۷)

دولت مکلف است تدابیر و اقدامات لازم برای بیمه بناهای تاریخی ثبت شده در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط را انجام دهد.

۱. لازم به ذکر است که الزام به ایجاد ساختارهای متناسب با بافت‌های فرهنگی - تاریخی در قوانین پیشین نظیر ماده (۱۶۶) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری و ابقاء آن در ماده (۱۱۵) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری مسبوق به سابق می‌باشد.
«ب - در شهرهای دارای بافت تاریخی ارزشمند که حدود آن طبق ماده (۳) قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۶۷/۲/۱، اعلام شده و یا می‌شود تشکیلات شهرداری‌ها مورد تجدیدنظر قرار می‌گیرد و به‌منظور انجام امور مربوط به حفاظت از بافت تاریخی این‌گونه شهرها، سازوکار مدیریتی مناسب در شهرداری‌های مذکور ایجاد می‌گردد.»
۲. سازمان اداری و استخدامی در پاسخ به استعلام این مرکز در نامه ای به شماره ۸۷۳۲۵ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۲ پیگیری موضوع از سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور را خواستار می‌شود. سازمان دهیاری‌ها و شهرداری‌ها در پاسخ نامه استعلام مرکز به شماره ۶۰۶۱۰ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۸ به ساختارهای موجود با عنوان «سازمان عمران و بازآفرینی فضاهای شهری» اشاره دارد. ساختاری که صرفاً متعلق به بافت‌های تاریخی - فرهنگی نبوده و مسلماً اعتبارات آنها به مصرف موارد و موضوعات دیگر نیز می‌رسد. به عبارتی، این ساختار «خاص و متناسب» با بافت تاریخی - فرهنگی شهرها نیست. علاوه بر اینکه براساس ضوابط موجود امکان ایجاد ساختار یاد شده برای شهرهای کوچک دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی وجود ندارد. برای دریافت اطلاعات بیشتر در این خصوص، به «ضوابط تشکیلات شهرداری‌ها» (ابلاغیه ۱۳۹۴) مراجعه فرمایید.
۳. تاکنون فقط ۱۶۸ شهر دارای بافت فرهنگی - تاریخی شناسایی شده است.

به‌عنوان یکی از بندهای قرارداد مورد توجه قرار داده است. ۱. اما مسئله دیگر عدم تعریف و تدقیق «بیمه خاص بناهای تاریخی» می‌باشد. اینکه بیمه بنای تاریخی قرار است پاسخ‌گوی کدام یک از آسیب‌های وارد بر بناهای تاریخی باشد تاکنون تعریف نشده است. این موضوع نیز از سوی دولت مورد توجه قرار نگرفت. به نظر مالکان و بهره‌برداران بناهای تاریخی نیز تمایلی برای پیگیری بیمه این بناها نداشته باشند. اگرچه مشوق خاصی نیز در این خصوص تعریف نشده است.

در متن ماده مورد بحث «تدابیر و اقدامات لازم برای بیمه بناهای تاریخی» عبارتی مبهم است که مشخص نمی‌کند دقیقاً دولت در راستای بیمه بناهای تاریخی، چه وظیفه‌ای را بر عهده دارد؟ آیا این تدابیر از نوع تأمین اعتباری مجزا برای بیمه بناهای تاریخی ثبت شده می‌باشد یا موضوع ایجاد ساز و کاری مشخص و ویژه برای بیمه بناهای تاریخی ثبت شده است؟ در هر صورت، مطلوب قانونگذار هر یک از موارد فوق باشد محقق نشده است. تاکنون اعتبار مجزایی برای بیمه بناهای تاریخی در قالب بودجه‌های سنواتی تعریف نشده است. اگرچه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در قراردادهای واگذاری بناهای تاریخی الزام به بیمه بناها را

جمع‌بندی

گزارش حاضر در پی ارزیابی عملکرد قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲) به رئوس ذیل دست یافت:

جدول ۲. خلاصه ارزیابی مفاد و عملکرد قانون «حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»

ماده / جزء	موضوع	دستگاه‌های مکلف ^۲	وضعیت اجرا (تحقق کامل / عدم تحقق / تحقق ناقص / وضعیت نامشخص)	توضیحات
ماده (۱)	تعاریف	-	-	نبود تعریفی مشخص از برخی واژگان مورد استفاده قانون نظیر «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»، «حقوق مالکانه» و «کیفیت زندگی»
جزء «الف» ماده (۲)	تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی وزارت راه و شهرسازی وزارت کشور بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	تحقق ناقص	- تصویب «شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» در سال ۱۳۹۹ توسط شورای عالی معماری و شهرسازی - اختلاف نظر وزارت راه و شهرسازی و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در پذیرش مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی به‌عنوان «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»
جزء «ب» ماده (۲)	دستورالعمل‌های مدیریت بهره‌برداری و پشتیبانی بناها، اماکن و بافت‌های تاریخی - فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	عدم تحقق	کوتاهی در انجام تکلیف

۱. در ماده (۱۱) فرم «قرارداد سرمایه‌گذاری در مرمت، احیا و واگذاری حق بهره‌برداری مجموعه تاریخ» صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی متعلق به فروردین ۱۴۰۲ آمده است :

«طرف دوم [بخش خصوصی] مکلف است به منظور جلوگیری از زیان‌های احتمالی ناشی از ارایه خدمات طی مدت قرارداد، مجموعه تاریخی موضوع قرارداد و مکان‌ها و فضاهای واقع در عرصه و اعیان بنا را همه ساله در برابر رخدادهای ناشی از انتفاع، از قبیل آتش‌سوزی، زلزله، سرقت، تخریب و ... بیمه کند و یک نسخه از بیمه‌نامه را به صندوق احیا تحویل دهد.»

۲. با توجه به اینکه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی متولی اصلی حوزه میراث فرهنگی در کشور به شمار می‌رود، مکلف به پیگیری تمامی مواد قانون مورد بحث فارغ از تصریح یا عدم تصریح نام وزارتخانه در متن مواد است.

ماده / جزء	موضوع	دستگاه‌های مکلف ^۲	وضعیت اجرا (تحقق کامل / عدم تحقق / تحقق ناقص / وضعیت نامشخص)	توضیحات
ماده (۳)	تهیه، تصویب و اجرای طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی وزارت راه و شهرسازی وزارت کشور بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	مناطق شهری: تحقق ناقص مناطق روستایی: عدم تحقق	مناطق شهری امضا قرارداد تهیه طرح‌های مزبور فقط برای ۹ شهر از ۱۶۸ شهر مصوب دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی علل: - عدم وفاق در خصوص چارچوب این طرح‌ها - در اولویت نبودن بافت‌های تاریخی - فرهنگی در طرح‌های بازآفرینی - عدم تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز - کمبود تعداد مهندس مشاور متخصص در زمینه بافت‌های تاریخی مناطق روستایی عدم تهیه طرح‌های مزبور در مناطق روستایی علل: - عدم تدقیق ارتباط با سایر طرح‌های مشابه - عدم تدقیق مرجع تصویب طرح‌ها در این مناطق - عدم تدقیق شاخص‌های شناسایی بافت‌های فرهنگی - تاریخی واقع در مناطق روستایی - نبود مصوبه‌ای متفن در خصوص عناوین روستاهای برخوردار از این بافت‌ها - کافی نبودن مهندسین مشاور متخصص در زمینه تهیه این طرح‌ها - نبود چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی متناسب با بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی
تبصره ماده (۳)	رعایت حقوق مالکانه مردم و سایر حقوق در اجرای مواد (۲) و (۳)	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی وزارت راه و شهرسازی وزارت کشور بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	عدم تحقق	عدم ارائه تعریفی مشخص از «حقوق مالکانه» در قانون حاضر و قوانین پیشین، پیگیری اجرای قانون را غیرممکن می‌کند.
ماده (۴)	آموزش و تربیت استادکاران و کاردان‌های تجربی حفاظت و احیا	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	عدم تحقق	- عدم اولویت‌دهی و درک اهمیت موضوع از سوی دستگاه مکلف - عدم پیگیری کافی و آگاهی‌بخشی از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
تبصره ماده (۴)	استفاده از نیروهای موضوع ماده (۳) توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	عدم تحقق	منوط به تحقق ماده بوده است.
ماده (۵)	اصلاح یا تکمیل سرفصل، محتوای دروس و شیوه آموزش رشته‌های حفاظت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری وزارت آموزش و پرورش	عدم تحقق	عدم اولویت‌دهی و درک اهمیت موضوع از سوی دستگاه مکلف عدم پیگیری کافی و آگاهی‌بخشی از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

ماده / جزء	موضوع	دستگاه‌های مکلف ^۲	وضعیت اجرا (تحقق کامل / عدم تحقق / تحقق ناقص/ وضعیت نامشخص)	توضیحات
ماده (۶)	تهیه نظام فنی و اجرایی اختصاصی بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی	سازمان برنامه و بودجه کشور وزارت راه و شهرسازی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	تحقق ناقص	این پروژه به دانشگاه شهید بهشتی محول و در حال حاضر به صورت آزمایشی در شهر یزد در حال اجرا است.
ماده (۷)	پذیرش اسناد مالکیت بناهای تاریخی ثبت شده ملی به عنوان وثیقه بانکی	بانک‌ها و موسسات اعتباری	عدم تحقق	نبود سازوکاری مشخص برای پذیرش اسناد مالکیت بناهای تاریخی - فرهنگی به عنوان وثیقه بانکی
ماده (۸)	اختصاص اعتبارات، تسهیلات و امتیازات به بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی به نسبت سهم از مساحت بافت‌های فرسوده	وزارت راه و شهرسازی سازمان برنامه و بودجه	عدم تحقق	عدم تفکیک سهم اعتبارات بافت‌های فرهنگی - تاریخی از بافت‌های ناکارآمد در فرآیند بودجه ریزی عدم هزینه‌کرد متناسب در بافت‌های فرهنگی - تاریخی در فرآیند اجرا عدم تعریف سازوکار خاص برای ارائه تسهیلات به بافت‌های تاریخی - فرهنگی عدم لحاظ امتیازات ویژه برای بافت‌های تاریخی - فرهنگی
تبصره ماده (۸)	اختصاص تسهیلات بانکی از محل ماده (۱۵) «قانون حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» به احیا و حفاظت از بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی	بانک‌ها		
ماده (۹)	ارتقا کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی - فرهنگی	دستگاه‌های اجرای موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری شورای برنامه ریزی و توسعه استان	وضعیت نامشخص	در دسترس نبودن اطلاعات اقدامات انجام شده به تفکیک بافت‌های تاریخی - فرهنگی از سایر بافت‌ها در سطح استانی مشخص نبودن مفهوم «کیفیت زندگی» در متن قانون
تبصره ماده (۹)	اختصاص اعتبار توسط شورای برنامه ریزی و توسعه استان برای ساخت و تجهیز فضاها و ساختمان‌ها عمومی و خدماتی	شورای برنامه ریزی و توسعه استان		
ماده (۱۰)	صدور رأی صرفاً به قلع و قمع مستحذات بدون پروانه و یا مازاد بر پروانه ساختمانی در کمیسیون‌های موضوع مواد (۹۹) و (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها	کمیسیون‌های موضوع مواد (۹۹) و (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها	وضعیت نامشخص	- ضرورت پیگیری قضایی تخلفات توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به عنوان شاکی خصوصی - ضرورت آگاهی بخشی عمومی به منظور پیشگیری از وقوع جرم
ماده (۱۱)	جبران محدودیت‌های اعمال شده در خصوص املاک واقع در محدوده بافت‌های فرهنگی - تاریخی	نهادهای ذی ربط	عدم تحقق	- عدم تصریح دستگاه‌های مکلف در قانون - ابهام در خصوص محدودیت‌های اعمال شده - ابهام در خصوص اقدامات قابل اجرا برای جبران محدودیت‌ها - نبود ضمانت اجرایی - عدم تعریف منابع مالی
ماده (۱۲)	معافیت املاک تاریخی - فرهنگی ثبت شده یا املاک واجد ارزش‌های تاریخی - فرهنگی از هزینه‌های تغییر کاربری، مرمت و بازسازی	شهرداری‌ها	تحقق ناقص	درج این معافیت در دفترچه عوارض قانونی برخی شهرداری‌ها نظیر کرمان، شیراز، یزد، فردوس و اردکان

ماده / جزء	موضوع	دستگاه‌های مکلف ^۲	وضعیت اجرا (تحقق کامل / عدم تحقق / تحقق ناقص/ وضعیت نامشخص)	توضیحات
ماده (۱۳)	هزینه‌کرد دستگاه‌های اجرایی و نهادها از محل اعتبارات خود در خصوص پژوهش، حفاظت مرمت آثار تاریخی - فرهنگی ثبت شده ملی یا واجد ارزش در اختیار یا در حیطه تخصصی دستگاه	دستگاه‌های اجرایی و نهادها	تحقق ناقص	- برخورد سلیقه‌ای دستگاه‌ها در اجرای قانون - ضرورت اعلام عمومی میراث در اختیار دستگاه‌ها به منظور جریان‌سازی برای مطالبه‌گری عمومی از ایشان - آگاهی بخشی به دستگاه‌ها توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در خصوص ظرفیت موجود و ضرورت پیگیری موضوع
ماده (۱۴)	اولویت‌دهی به بافت‌های تاریخی - فرهنگی در بودجه عمرانی سالیانه شهر	شهرداری‌ها و شورای اسلامی شهرها	وضعیت نامشخص	- اولویت‌دهی به بافت‌های تاریخی - فرهنگی در دستورالعمل سالیانه بودجه سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها - عدم دسترسی به اطلاعات کافی در خصوص میزان پابندی در اجرای این دستورالعمل
ماده (۱۵)	اعلان عمومی بناهای واجد ارزش ثبت توسط	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	عدم تحقق	ضرورت پیگیری موضوع برای رعایت حقوق عامه و همچنین ایجاد جریان مطالبه‌گری عمومی
ماده (۱۶)	ایجاد ساختار مناسب اداری در شهرداری‌های شهرهای دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی	سازمان اداری و استخدامی	عدم تحقق	- کوتاهی در انجام تکلیف از سوی سازمان اداری و استخدامی - عدم پیگیری کافی از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
ماده (۱۷)	بیمه بناهای تاریخی ثبت شده در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط	دولت	عدم تحقق	- ابهام در تدابیر و اقدامات مورد انتظار از دولت - عدم تخصیص اعتبار جداگانه در این خصوص - عدم تعریف سازو کار بیمه‌ای ویژه برای بناهای تاریخی - فرهنگی - عدم آگاهی کافی و نبود مشوق برای اقدام در این خصوص توسط مالکان بناهای تاریخی - فرهنگی

■ **عدم وجود شاخص سنجش و عدم انجام ارزیابی‌های دوره‌ای؛** هیچ‌گونه شاخصی برای سنجش عملکرد مفاد این قانون تعبیه نشده است. علاوه بر این، وجود ارزیابی دوره‌ای از اجرایی شدن قانون - نظیر الزام به پاسخ‌گویی دوره‌ای به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی - می‌توانست پیشبرد اهداف مدنظر قانونگذار را تسریع بخشد. تشکیل شورای ستادی (مرکزی) متشکل از وزارت میراث فرهنگی، گردشگری، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، بنیاد مسکن و سازمان برنامه و بودجه به منظور ارزیابی ادواری و رصد میزان پیشروی در اجرای قانون نیز موثر خواهد بود.

■ **عدم تخصیص اعتبارات مشخص و تفکیکی؛** در برخی مفاد قانون مورد بحث، به رغم ایجاد تکلیف قانونی، اعتباری مجزا و مشخص برای تحقق هدف تعریف شده در نظر گرفته نشده است؛ به‌عنوان مثال در خصوص بیمه بناهای تاریخی در ماده (۱۷) این موضوع صادق است. در برخی موارد دیگر

ارزیابی انجام شده در خصوص «قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲) نشان می‌دهد که بعد از گذشت بیش از سه سال، هنوز بخش قابل توجهی از تکالیف این قانون به مرحله اجرایی شدن نرسیده است. علل اصلی اجرایی نشدن این قانون در ادامه ذکر شده است:

■ **اولویت‌دهی به منافع سازمانی در مقایسه با حفظ بناهای دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی؛** دستگاه‌ها، منافع سازمانی خود را بر حفظ و ارتقا و وضعیت آنها از حیثیت داده‌اند. این امر در نهایت موجب شده است تا قانون به مرحله اجرا نرسد. به‌عنوان مثال اولویت دادن به بافت‌های فرسوده در مقابل بافت‌های تاریخی - فرهنگی از سوی وزارت راه و شهرسازی یا تعلل از سوی وزارتخانه‌های تعاون، کار و رفاه اجتماعی، علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش در زمینه ارائه آموزش و محتوای آموزشی مرتبط با بافت‌ها، نمونه‌هایی از این دست هستند.

این در حالی است که بعضاً دستگاه‌ها از وظایف قانونی خود سرباز زده و تکالیف تعریف شده را بر دوش دیگر دستگاه‌ها محول می‌کنند.

■ عدم وجود هماهنگی کافی درون دستگاهی برای اجرای تعهدات تعریف شده در قانون؛ به‌عنوان مثال میان دفتر «ترویج معماری، طراحی شهری و بافت‌های واجد ارزش» (تهیه‌کننده طرح‌ها) با «شرکت بازآفرینی شهری ایران» (مجری و تأمین‌کننده اعتبارات مالی مورد نیاز برای اجرای قانون حاضر براساس ماده (۸)) به‌عنوان متولیان اصلی در ساختار وزارت راه و شهرسازی هماهنگی لازم وجود ندارد. در داخل وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی نیز بعضاً این عدم هماهنگی در خصوص دفاتر داخل وزارتخانه ۲ و همچنین هماهنگی مرکزیت با ادارات کل استانی احساس می‌شود.

■ عدم دسترسی کافی به نیروی انسانی متخصص در زمینه بافت‌های تاریخی و کمبود مهندسین مشاور واجد صلاحیت برای ورود به تهیه طرح‌های ویژه بافت‌های فرهنگی - تاریخی؛ در حال حاضر ۷ مهندس مشاور دارای رتبه مرتبط برای تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده‌های بافت‌های تاریخی - فرهنگی هستند. این در حالی است که تاکنون فقط در مناطق شهری، ۱۶۸ مورد دارای بافت فرهنگی - تاریخی شناسایی شده‌اند. ۳ از این رو، مسلماً این میزان از مهندسین مشاور متخصص پاسخگو نخواهند بود. در این میان، تضمین وجود بازار برای تهیه طرح‌های مورد بحث و تشویق مهندسین مشاور برای دریافت رتبه مربوطه می‌تواند راهگشا باشد.

اما نظر به بررسی‌های انجام شده می‌توان مجموعه‌ای از پیشنهاد‌های قانون و اجرایی را در راستای تسریع در اجرایی شدن قانون مورد بحث، ارائه داد:

نیز اعتبار تخصیص داده شده به صورت تفکیکی نبوده و این امر موجب شده است تا مطالبه‌گری با توجه به مشخص نبودن سهم بافت‌های تاریخی با دشواری همراه شود. به‌عنوان مثال براساس ماده (۸) قانون بافت‌های تاریخی - فرهنگی باید به نسبت سهم مساحت از کل مساحت بافت‌های فرسوده اعتبارات، تسهیلات و امتیازات دریافت کنند. این در حالی است که در بودجه‌های سالیانه این اعتبار به صورت تفکیکی دیده نشده و تمامی اعتبارات بدون مشخص سازی سهم این بافت‌ها به شرکت بازآفرینی شهری اختصاص می‌یابد. تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی در ۱۶۸ دارای بافت تاریخی - فرهنگی باقی مانده (ماده ۳)، تعیین محدوده‌های بافت‌های تاریخی - فرهنگی شهری و روستایی، تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی در بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی (ماده ۳)، جبران اعمال محدودیت‌ها (ماده ۱۱) و ... نیز هر یک نیازمند در نظرگیری اعتباری مشخص جهت تحقق هستند.

■ عدم وجود تعریفی مشخص از برخی واژگان مورد استفاده قانون؛ برخی از اصطلاحات و واژگان به کار گرفته شده در متن قانون «حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»، در قوانین قبلی و قانون حاضر تعریف نشده است. این امر موجب شده تا عدم اشتراک ذهنی بین دستگاه‌های مکلف در قانون، اجرایی شدن قانون را با دشواری همراه کند. مواردی همچون «چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»، «حقوق مالکانه»، «محدودیت‌های اعمال شده»، «جبران محدودیت‌ها» و «کیفیت زندگی» از جمله به شمار می‌روند.

■ عدم وجود هماهنگی کافی بین دستگاهی؛ بسیاری از مفاد این قانون نیازمند همکاری میان دستگاه‌های مختلفی اعم از وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، بنیاد مسکن، سازمان برنامه و بودجه و ... است.

۱. از ۱۶۸ شهر مصوب.

۲. به‌عنوان مثال می‌توان به اختلاف نظر میان ۲ اداره کل «حفظ و احیا بناها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی» و «ثبت و حریم آثار و حفظ و احیا میراث معنوی و طبیعی» اشاره داشت.

۳. به عبارتی برای هر ۲۴ شهر تاریخی - فرهنگی دارای مصوبه فقط یک مهندس مشاور دارای صلاحیت در کشور وجود دارد.

پیشنهاد های قانونی

بافت‌های تاریخی-فرهنگی؛ در این خصوص ارتباط این طرح‌ها در مناطق روستایی با طرح‌های هادی روستاهای هدف گردشگری و طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی باید مشخص شود. در مناطق شهری نیز ارتباط «طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی-فرهنگی» با طرح‌های جامع و تفصیلی تدقیق می‌شود:

«تبصره- در تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی-فرهنگی ارتباط میان این طرح‌ها با هر یک از طرح‌های موازی و مشابه دیگر اعم از طرح‌های جامع و تفصیلی در محدوده‌های شهری و طرح‌های هادی روستاهای هدف گردشگری و طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی در محدوده‌های روستایی باید تعریف شود».

پیشنهاد برای قانون بودجه

تفکیک اعتبارات بافت‌های تاریخی-فرهنگی از اعتبارات بافت‌های ناکارآمد به نسبت سهم از مساحت (موضوع ماده (۸))؛ از آنجایی که اعتبارات مربوط به بازآفرینی شهری به «شرکت بازآفرینی شهری ایران» تعلق می‌گیرد. شایسته است به منظور تحقق ماده (۸) قانون مورد بحث، ردیف فعالیت جداگانه‌ای برای احیا و مرمت بافت‌های تاریخی-فرهنگی در بودجه‌های سنواتی در ذیل این شرکت تعریف گردد. این ردیف قابل تعریف در ذیل برنامه «توسعه عمرانی شهری و روستایی» است. اعتبار در نظر گرفته شده برای این ردیف باید معادل نسبت سهم از مساحت این بافت‌ها از بافت‌های ناکارآمد باشد.

موارد پیشنهادی برای قانون برنامه هفتم

پیشنهاد متن ذیل در راستای اجرای ماده (۱۱) قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی-فرهنگی^۱:

«وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با همکاری وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان برنامه و بودجه مکلف است نسبت به تهیه تمهیدات قانونی لازم در مورد نحوه جبران محدودیت‌های اعمال شده از جمله اعطای زمین معوض، معافیت‌های مالیاتی، تغییر کاربری، جبران معوق مالکانه، حق انتقال توسعه، تغییر کاربرد، تراکم، انشعاب و تعرفه (آب، برق و گاز) در خصوص املاک ثبت شده ملی و بین‌المللی واقع در حرایم آثار ثبت شده و محدوده بافت‌های تاریخی-فرهنگی بر حسب اهمیت اثر، سابقه ثبت و موقعیت استقرار تا پایان سال اول برنامه اقدام کند».

پیشنهاد مفاد ذیل به منظور حمایت از ساکنین بافت‌های تاریخی-فرهنگی: «بناهای واقع در محدوده بافت‌های تاریخی-فرهنگی از عوارض کسری پارکینگ معاف خواهند بود».

موارد پیشنهادی در قالب اصلاحیه قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی-فرهنگی (مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۲)^۱

الحاق ماده‌ای جدید برای پیگیری و نظارت بر اجرای قانون؛ نظر به بررسی‌های انجام شده یکی از موارد اصلی اجرایی نشدن قانون، عدم نظارت و پیگیری تکالیف تعریف شده توسط دستگاهی واحد است. از این رو، می‌توان در ماده‌ای جداگانه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی را به عنوان متولی اصلی قانون تصریح و ملزم به گزارش دهی ادواری از عملکرد قانون کرد. متن ذیل در این راستا به عنوان ماده (۱۸) الحاقی پیشنهاد می‌شود:

«وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی متولی اصلی این قانون بوده و مکلف است به صورت هر ۶ ماه یک‌بار گزارشی از عملکرد آن به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارائه کند».

تدقیق مرجع تصویب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی-فرهنگی روستایی در ماده (۳)؛ در این راستا می‌توان کمیته‌ای متشکل از وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، بنیاد مسکن و وزارت جهاد کشاورزی و سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط را به عنوان مرجع تصویب طرح‌های مذکور پیشنهاد کرد. به این منظور اصلاح متن ماده (۳) به شرح ذیل پیشنهاد می‌شود:

«وزارت راه و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مکلفند با همکاری وزارت و شهرداری‌ها در مدت پنج سال پس از تصویب این قانون، حسب مورد نسبت به تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی-فرهنگی در محدوده‌های شهری و روستایی اقدام کرده و پس از تصویب در شورای عالی شهرسازی و معماری یا کمیسیون‌های ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن برای طرح‌های ویژه شهری و کمیسیون بافت‌های تاریخی-فرهنگی روستایی برای طرح‌های ویژه روستایی، به اجرا در آورند.

تبصره- کمیسیون بافت‌های تاریخی-فرهنگی روستایی در سطح استان و با عضویت رئیس سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان (به‌عنوان رئیس)، رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان، رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان و یک نفر عضو هیئت علمی دارای تخصص در زمینه‌های توسعه روستایی یا گردشگری روستایی به انتخاب ریاست سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان تشکیل می‌شود».

تبیین ارتباط «طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی-فرهنگی» در مناطق روستایی و شهری با سایر طرح‌های مشابه با الحاق یک تبصره به بند «الف» ماده (۲) (موضوع تهیه چارچوب طرح‌های ویژه حفاظت و احیای

۱. علاوه بر پیشنهادهای مورد اشاره، تدقیق تعاریف ناقص یا الحاق تعریف برخی تعابیر به کار رفته در قانون نیز باید مورد پیگیری قرار گیرد. به این منظور، می‌توان به اعمال اصلاحات و الحاقاتی در ماده (۱) قانون پرداخت. شایان ذکر است پیشنهاد تعاریف در این قسمت باید با همکاری و توافق دستگاه‌های مکلف در قانون نظیر وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی صورت پذیرد. علاوه بر این، در ارتباط با مفاهیم بسطی همچون «حقوق مالکانه» نیاز به کار پژوهشی جداگانه و بررسی موضوع با حضور متخصصان در زمینه‌های حقوقی، فقهی و میراث فرهنگی است. موضوعی که پیچیدگی آن حتی پیگیری در قالب قانونی جداگانه را می‌طلبد.

۲. این مورد را می‌توان به عنوان اصلاحیه ماده (۱۱) قانون مورد بحث نیز مطرح کرد.

طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» بپذیرند یا به تهیه چارچوبی جدید مبادرت ورزند. شایان ذکر است این اصلاحات یا تدوین جدید چارچوب باید به گونه‌ای باشد که اقتضائات خاص بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی را نیز در بر گرفته و فقط به مناطق شهری معطوف نشود.

■ تشکیل شورای بافت تاریخی - فرهنگی در سطح استانی و شورایی متناظر در مرکز و زیر نظر وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی.^۳

■ هماهنگی میان جامعه مهندسين مشاور با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در جهت تعدیل میزان عرضه تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی با تقاضای مهندسين مشاور متخصص در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی

■ تربیت نیروی انسانی متخصص در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی؛ این موضوع با پیگیری مجدانه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی از وزارت خانه‌های تعاون، کار و رفاه اجتماعی، علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش در خصوص تکالیف تعریف شده در مواد (۴) و (۵) این قانون عملیاتی خواهد شد. علاوه بر این، باید توجه داشت که از آنجایی که در صدر ماده (۴) وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و در صدر ماده (۵) وزارت خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش و پرورش به صورت مستقیم مورد اشاره قرار گرفته‌اند، تعلل آنها در «آموزش و تربیت استادکاران و کاردان‌های تجربی در زمینه‌های حفاظت و احیای بناها و اماکن تاریخی - فرهنگی» و همچنین اصلاح و تکمیل «سرفصل، محتوای دروس و شیوه آموزش رشته‌های مرتبط با حفاظت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی - فرهنگی با رویکرد مهارت‌آموزی» نوعی تخلف از قانون به شمار می‌رود.

■ برگزاری دوره‌های ادواری برای به‌روزرسانی دانش مهندسين مشاور فعال در زمینه بافت‌های تاریخی - فرهنگی و منوط کردن اخذ پایه یا افزایش رتبه شرکت‌ها به حضور در این دوره‌ها.

■ پیگیری مصرانه سازمان برنامه و بودجه و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در خصوص نهایی سازی نظام فنی - اجرایی تهیه شده توسط دانشگاه شهید بهشتی - موضوع ماده (۶) و ارزیابی نظام‌نامه تهیه شده توسط متخصصین امر از لحاظ کیفیت.

■ سرعت بخشی شورای پول و اعتبار در تصمیم‌گیری و تصویب پیشنهاد مشترک وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و وزارت راه و شهرسازی در خصوص اعطای تسهیلات به بافت‌های فرهنگی - تاریخی؛ در این مصوبه می‌توان تحقق ماده (۷) (موضوع پذیرش اسناد مالکیت به‌عنوان وثیقه اعطای تسهیلات) و ماده (۸) (موضوع اعطای تسهیلات به نسبت سهم از مساحت بافت‌های

«کلیه بناهای ثبت ملی با کاربری مسکونی و دارای سکنه به تشخیص کارگروه متشکل از وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، نیرو و نفت تا سقف الگوی مصرف از پرداخت هزینه‌های برق، گاز و آب معاف هستند».

■ پیشنهاد موضوعات ذیل به منظور تحقق ماده (۳) قانون مورد بحث به تفکیک مناطق شهری و روستایی:

- **مناطق شهری:** تعریف محدوده بافت‌های فرهنگی - تاریخی در شهرها، اولویت‌بندی شهرهای دارای بافت فرهنگی - تاریخی بنا بر ارزش و احتمال در معرض مخاطرات بودن، الزام به تهیه طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی برای ۱۶۸ شهر مصوب با لحاظ پیشروی به صورت درصد - سال و بر حسب اولویت.

- **مناطق روستایی:** غربالگری و تصویب روستاهای دارای بافت تاریخی فرهنگی، تدوین سازوکار خاص طرح‌های ویژه بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی (شامل تعریف چارچوب شرح وظایف منطبق ۱، سازوکار تهیه و چگونگی تصویب نظیر پیشنهاد تشکیل یک کمیسیون مشترک)، اولویت‌بندی روستاهای مصوب (بنا بر ارزش تاریخی و میزان در معرض خطر بودن)، الزام به تهیه و تصویب طرح‌های ویژه بافت‌های تاریخی - فرهنگی روستایی با لحاظ پیشروی به صورت درصد - سال و بر حسب اولویت.

■ پیشنهاد تشکیل شورای بافت فرهنگی - تاریخی استانی و ستادی؛ تشکیل شورای بافت فرهنگی - تاریخی استانی مسبق به سابقه است ۲ و می‌تواند به بهبود وضعیت بافت‌های تاریخی کمک کند. متناظر با شورای بافت‌ها در سطح استانی، شورای ستادی بافت‌های تاریخی - فرهنگی در مرکز و زیر نظر وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی برای آگاهی بخشی و روشنگری در زمینه اهمیت بافت‌های تاریخی - فرهنگی کشور، نظارت بر عملکرد قانون، تعامل و هماهنگی بین دستگاهی شکل گیرد.

پیشنهاد در سایر قوانین

■ ایجاد زیرساخت‌ها و فراهم‌سازی تأسیسات و تجهیزات لازم برای سهولت حمل و نقل متناسب با بافت‌های تاریخی - فرهنگی نظیر ماشین‌های آتش‌نشانی و اورژانس متناسب با بافت‌های تاریخی - فرهنگی.

پیشنهادهای اجرایی

■ توافق میان وزارتخانه‌های میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و وزارت راه و شهرسازی و بنیاد مسکن در خصوص «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی»؛ در این میان، دستگاه‌های مزبور می‌توانند یا «چارچوب شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» را با اصلاحاتی به عنوان «چارچوب

۱. در صورت تصمیم به استفاده از «چارچوب شرح خدمات» مصوب شورای عالی معماری و شهرسازی این چارچوب باید با نظر نهادهای متولی حوزه روستا نظیر بنیاد مسکن و وزارت جهاد کشاورزی با لحاظ ویژگی‌های خاص مترتب بر روستاها اصلاح شود.

۲. ماده (۳) تفاهم‌نامه همکاری مشترک سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور) جهت همکاری مطلوب در خصوص شناسایی، حفظ، احیا، مرمت و بهسازی بافت‌های ارزشمند فرهنگی و تاریخی شهرها:

«به‌منظور اجرایی شدن ماده (۱۱۵) قانون برنامه چهارم توسعه، در هر استان شورای بافت تاریخی تحت نظارت معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی تشکیل می‌شود.

تبصره: دستورالعمل تشکیل شورای بافت‌های تاریخی استان‌ها پیوست است».

۳. همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد این پیشنهاد می‌تواند در الزامی قانونی و در برنامه هفتم توسعه طرح یا به صورت تفاهم‌نامه‌ای بین دستگاهی مورد پیگیری قرار گیرد.

حیات بخشی به بافت‌های فرهنگی - تاریخی کشور؛ این موضوع با استفاده از الگوهای مشارکت عمومی - خصوصی یکی از شیوه‌های پذیرفته شده جهانی در جهت حفظ میراث ملی به شمار می‌رود. تقویت این رویکرد در کشور می‌تواند موجبات بهبود وضعیت موجود در بافت‌های تاریخی - فرهنگی را فراهم آورد. لازم است امر تسریع در تهیه دستورالعمل‌های مربوطه در بند «ب» ماده (۳) قانون مورد بحث توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است.

■ بررسی تجارب موفقیت‌آمیز در بافت‌های تاریخی - فرهنگی در داخل کشور و شناسایی عوامل موفقیت آنها؛ در سال‌های اخیر تجارب موفق متعددی در حفاظت از بافت‌های تاریخی در مناطق شهری (اعم از بافت تاریخی یزد، کاشان و ...) و روستایی (ماسوله، اورامانات، ابیان و ...) صورت گرفته است. بررسی این تجارب، شناسایی عوامل موفقیت آنها و پیگیری این عوامل در سایر بافت‌های تاریخی - فرهنگی کشور می‌تواند به حفاظت از این گونه بافت‌ها منتج شود.

■ تعریف کاربری‌های متناسب با بناهای تاریخی - فرهنگی؛ یکی از راهکارها برای حفظ بناهای تاریخی تعریف کاربری متناسب با این گونه بناها است. به گونه‌ای که از یک سو، به ارزش بنا آسیب وارد نکرده و از سوی دیگر، توجیه اقتصادی برای نگهداری و هزینه‌کرد برای این گونه بناها را فراهم آورد. تعریف کاربری گردشگری در بافت‌های تاریخی - فرهنگی در قالب‌هایی نظیر بوتیک هتل، بوم‌گردی و ... در سال‌های اخیر در این زمینه موفقیت‌آمیز بوده است. تسهیل و تشویق مالکان و سرمایه‌گذاران در این بافت‌ها برای به کارگیری املاک خود در حوزه گردشگری می‌تواند به صورت توأمان به حفاظت از این بناها در کنار رونق گردشگری منجر شود.

■ تصویب معافیت املاک تاریخی - فرهنگی ثبت شده یا املاک واجد ارزش‌های تاریخی - فرهنگی از هزینه‌های تغییر کاربری، مرمت و بازسازی در شورای اسلامی شهرها.

فرسوده) را پیگیری کرد. در فرآیند اخذ این مصوبه، ایجاد فهم مشترک در زمینه حائز اهمیت بودن بناهای تاریخی و توجیه‌پذیری حمایت از این گونه بناها، به کارگیری کارشناسان متخصص در زمینه ارزشگذاری بناهای تاریخی و تعریف و تخصیص مشوق‌ها و تسهیلات متناسب به این حوزه (به نسبت سهم از مساحت بافت‌های فرسوده و متناسب با تعداد طبقات بنا) حائز اهمیت است. ■ ایجاد چارچوب اختصاصی خدمت‌رسانی شهری و امداد رسانی بافت‌های تاریخی توسط وزارت کشور به منظور اجرایی شدن مواد (۹)، (۱۴) و (۱۶).

■ استعلام استانی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در خصوص تخلفات کمیسیون‌های موضوع مواد (۹۹) و (۱۰۰) قانون شهرداری در حریم آثار و محدوده بافت‌های تاریخی - فرهنگی و پیگیری شکایت در خصوص تخلفات صورت گرفته.

■ راه‌اندازی سامانه عمومی آثار در اختیار دستگاه‌ها و اعلان رسمی لیست این آثار و وضعیت سلامت هر یک از آنها به منظور جریان‌سازی برای مطالبه‌گری از دستگاه‌های مسئول بر اساس ماده (۱۳) قانون مورد بررسی.

تهیه و اعلام رسمی بناهای تاریخی - فرهنگی ثبت شده و واجد ارزش واقع در نواحی شهری و روستایی و همچنین حرایم و ضوابط (اعم از عمومی و تخصصی) هر یک از آنها به صورت برخط.

■ ایجاد ساختارهای اداری مناسب در شهرداری‌های شهرهای دارای بافت‌های فرهنگی - تاریخی توسط سازمان اداری و استخدامی و توجیه شهرداری‌های دارای بافت‌های تاریخی - فرهنگی از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در خصوص اهمیت بر خورداری از ایجاد این ساختارها.

■ تعریف ساز و کار بیمه‌ای مختص بناهای تاریخی ثبت شده در همکاری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و بیمه مرکزی و تشویق مالکان و بهره‌برداران این گونه از بناها جهت تقاضا برای بیمه مذکور.

■ استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی به منظور احیاء بهره‌برداری و

منابع و مأخذ

۱. مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۸). قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی «(مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۰۲)».
۲. مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۶). «قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی» (مصوب ۱۳۹۶/۰۱/۱۶).
۳. مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۳). «قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات دولت (۲)» (مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۰۴).
۴. مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۹). «قانون حمایت از احیاء، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» (مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۲).
۵. مجلس شورای اسلامی (۱۳۰۹). «قانون راجع به حفظ آثار ملی» (مصوب ۱۳۰۹/۱۸/۱۲).
۶. شورای عالی معماری و شهرسازی (۱۳۹۹). «شرح خدمات طرح‌های ویژه حفاظت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی» رات تهیه (مصوب ۱۳۹۹/۱۰/۲۱).
۷. هیئت وزیران (۱۳۹۳). «سند ملی راهبردی احیاء، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» (مصوب ۱۳۹۳/۰۶/۱۶).
۸. وزارت کشور (۱۴۰۰). «دستورالعمل توزیع اعتبارات پروژه‌ای عمرانی، خدماتی و حمل‌ونقل موضوع ماده (۸) قانون الحاق تنظیم بخشی از مقررات مالی (۲)».
۹. وزارت کشور (۱۴۰۱). «شیوه‌نامه هزینه‌کرد اعتبارات موضوع بند «الف» ماده (۳۹) قانون مالیات بر ارزش افزوده».

پیوست ۱- هزینه کرد کالبدی در بافت تاریخی شهرها

ردیف	استان	نام شهر	عملکرد کالبدی و شهرسازی ۱۴۰۰	سهم بافت تاریخی از عملکرد کالبدی سال ۱۴۰۰	عملکرد کالبدی و شهرسازی ۱۳۹۹	سهم بافت تاریخی از عملکرد کالبدی سال ۱۳۹۹	
۱	آذربایجان شرقی	مراغه	۱۰۹۴۶۰۵۷۷۷۶۱	٪۱۱٫۵	۰	-	
۲	آذربایجان غربی	خوی	۳۷۵۱۵۹۰۰۰۰	٪۲٫۹	۲۰۲۹۷۶۹۱۰۰۰	٪۲۱٫۳	
۳	اصفهان	اصفهان	۱۰۷۹۸۷۲۰۳۱۰۰۰	٪۲۸٫۷	۷۹۴۶۵۲۰۸۰۰۰	٪۷٫۲	
۴		آران بیدگل	۷۶۵۹۱۵۰۴۴۸۳	٪۸٫۵	۹۶۷۵۸۱۷۳۹۵۳	٪۱۱٫۳	
۵		نائین	۱۴۶۳۱۹۷۹۱۴۷	٪۶۲٫۴	۱۴۴۳۵۷۹۰۰۴۷	٪۳٫۸	
۶		خوانسار	۸۰۲۵۱۴۲۵۷۰	٪۰٫۰	۵۳۲۸۷۵۶۳۵۷	٪۰٫۴	
۷		نطنز	۲۴۰۰۱۵۵۴۲۵۵	٪۷۰٫۲	۵۴۴۸۵۰۶۹۰۴	٪۵۹٫۳	
۸		نوش آباد	۲۱۱۶۳۵۷۰۰۰	٪۸۱٫۳	۲۹۳۱۳۱۹۳۰۲	٪۶۹٫۷	
۹		خمینی شهر	۳۸۶۱۱۷۰۲۳۵۷	٪۲۲٫۵	۲۰۱۷۱۴۹۱۰۵۸	٪۴۵٫۰	
۱۰		کاشان	۲۷۲۶۲۰۰۲۸۹۷۵	٪۲۰٫۶	۱۹۰۹۹۶۶۷۷۴۱۶	٪۳۱٫۶	
۱۱		منظریه	۸۶۲۹۷۵۵۵۳۱	٪۰٫۷	۶۳۹۹۹۵۸۲۳۱	٪۰٫۷	
۱۲		سین	۷۱۶۲۹۷۸۸۶۷	٪۷۶٫۰	۷۸۷۰۸۷۸۱۰۰	٪۷٫۶	
۱۳		بندر بوشهر	بندر کنگان	۷۰۵۴۶۹۶۸۶۷۸	٪۸۴٫۱	۵۵۴۷۸۱۶۰۲۵۷	٪۱۴٫۱
۱۴		خراسان رضوی	سبزوار	۲۷۱۸۱۷۰۸۰۳۵	٪۱٫۹	۶۳۶۳۰۰۷۲۲۳۶	٪۰٫۹
۱۵	ترتت حیدریه		۱۷۲۳۳۰۹۰۶۰۷۴	٪۰٫۶	۹۶۸۱۸۳۲۰۴۲۴	٪۱٫۴	
۱۶	خراسان جنوبی	بیرجند	۱۱۹۳۳۹۲۸۱۰۰۹	٪۷٫۲	۱۰۱۹۴۵۰۱۹۰۳۰	٪۱۳٫۸	
۱۷		بشرویه	۲۰۸۳۹۰۷۵۰۰	٪۱۰۰٫۰	۰	-	
۱۸	سمنان	سمنان	۲۸۴۱۵۶۲۰۷۰۰۰	٪۵۳٫۲	۲۳۰۸۲۵۱۶۴۰۰۰	٪۳۷٫۹	
۱۹		شهمیرزاد	۸۶۳۱۵۶۵۰۰۰	٪۲٫۴	۵۲۱۰۰۵۱۳۵۲	٪۸٫۱	
۲۰	فارس	شیراز	۱۰۶۷۸۹۹۲۳۷۶۳۳۲	٪۹۵٫۷	۰	-	
۲۱		لپوئی	۴۹۳۳۲۷۷۵۰۰	٪۱٫۸	۰	-	
۲۲	قزوین	قزوین	۳۵۹۲۱۱۳۲۹۴۵۰	٪۶۰٫۸	۲۲۰۳۱۸۲۸۰۰۶۴	٪۳۵٫۱	
۲۳	کرمان	کرمان	۱۰۱۰۹۹۸۴۲۱۰۵	٪۰٫۴	۸۸۵۱۸۲۱۴۱۱۵	٪۱۲٫۵	
۲۴		سیرجان	۷۲۰۰۶۳۹۱۱۳۳۵۴	٪۰٫۳	۱۵۰۱۴۴۱۰۰۶۳۵	٪۰٫۸	
۲۵	گیلان	رشت	۱۸۱۰۵۰۷۰۸۷۲۲	٪۳٫۷	۱۱۲۳۹۶۴۳۸۸۴۳	٪۴٫۸	
۲۶	هرمزگان	بندر عباس	۱۵۶۵۷۵۰۰۰۰۰۰	٪۱۰٫۹	۱۳۰۴۷۱۰۰۰۰۰۰	٪۰٫۱	
۲۷		بندر خمیر	۶۶۷۵۲۶۴۱۲۱	٪۰٫۷	۶۳۶۴۷۶۵۱۰۰۰	٪۳٫۳	
۲۸		بندر لنگه	۱۳۳۰۴۱۳۰۰۰	٪۳۸٫۱	۳۵۱۴۲۵۰۰۰	٪۵۷٫۰	
۲۹	یزد	اردکان	۱۴۵۸۵۸۸۳۹۶۴۷	٪۲۷٫۳	۶۲۶۳۶۴۱۲۲۴۲	٪۳۰٫۳	
۳۰		مهریز	۴۷۷۲۷۱۳۳۳۵۰۷	٪۱۶٫۲	۲۰۵۸۹۴۰۲۳۰۶	٪۹٫۳	
			میانگین هزینه کالبدی انجام شده در بافت تاریخی نسبت به کل شهر سال ۱۴۰۰	٪۲۹٫۷	میانگین هزینه کالبدی انجام شده در بافت تاریخی نسبت به کل شهر سال ۱۳۹۹	٪۱۸٫۷	

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ (۴ خط) صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir